ทุลลภกถา

บังอร สว่างวโรรส

พิมพ์บูชา

เจ้าพระคุณ สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน)

เนื่องในวาระดิถีขึ้นปีใหม่ พ.ศ. ๒๕๒๙

พระธรรมเทศนา อปจายนานิสังสกถา
ในการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทาน
เฉลิมกรุงเทพมหานคร อันประดิษฐานมาครบ ๑๕๐ ปี

พระธรรมเทศนา ทุลลภกถา
ในการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทาน
พระราชพิธีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี

ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ ชวนพิมพ์
469 ถนนพระสุเมรุ แขวงบวรนิเวศน์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ
นายชวน ศรสงคราม ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. 2528 โทร 2822114 2810541

ที่ รล ๐๐๐๒/ ๙๓๒๔

สำนักราชเลขาธิการ

๒๔ สิงหาคม ๒๕๒๕

เรื่อง พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้จัดพิมพ์พระราชดำรัสในพระราชพิธีบวงสรวง สมเด็จพระบุรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า ณ ท้องสนามหลวง ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ลงในหนังสือธรรม

นมัสการ เจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร

อ้างถึง ลิขิตที่ พ. ๐๙๙/ ๒๕๒๕ ลงวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๒๕

สิ่งที่ส่งมาด้วย พระราชดำรัส

ตามที่พระคุณเจ้าขอให้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตจัดพิมพ์พระราชดำรัสในพระราชพิธีบวงสรวง สมเด็จพระบุรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า ณ ท้องสนามหลวง วันจันทร์ที่ ๕ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๕ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษลงในหนังสือธรรม ซึ่งรองศาสตราจารย์บังอร สว่างวโรรส และนายชวน ศรสงคราม จะจัดพิมพ์ขึ้นเพื่อแจกเป็นธรรมบรรณาการ ความแจ้งอยู่แล้วนั้น

ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว พระราชทานพระบรมราชานุญาต

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

(หม่อมหลวงทวีสันต์ ลดาวัลย์)

ราชเลขาธิการ

กองการในพระองค์

โทร. ๒๒๑๑๕๑ – ๕ ต่อ ๒๐, ๒๑ และ ๕๙

พระราชดำรัส
ในพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบุรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า
ณ ท้องสนามหลวง
วันจันทร์ ที่ ๕ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๕

ข้าพเจ้ามีความปีติชื่นชมยิ่งนัก ที่ประชาชาติไทยจัดงานเฉลิมสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ได้งดงามยิ่งใหญ่ และพร้อมเพรียงกันทุกฝ่ายเช่นนี้ เป็นนิมิตหมายสำคัญ แสดงความจริงให้ประจักษ์ชัดโดยปราศจากข้อสงสัยว่าคนไทยนั้นยังมีความจงรักภักดีในแผ่นดินอยู่อย่างมั่นคงลึกซึ้ง ทั้งมีความสมัครสามัคคีอันแน่นแฟ้น พร้อมที่จะร่วมแรงร่วมใจกันประกอบกิจทั้งปวงที่เป็นธรรมสุจริต ความพร้อมเพรียงกันในการทำความดีนี้ ช่วยให้ไทยรักษาอิสรภาพอันไพบูลย์มาได้สองร้อยปีแล้ว จึงเชื่อมั่นว่าชาติไทยจะดำรงความเป็นไทยอยู่ตลอดไป

ส่วนการที่นายกรัฐมนตรีได้กล่าวพรรณนาในนามของประชาชนถึงความสำนึกตระหนักในพระเดชพระคุณแห่งสมเด็จพระบุรพมหากษัตริยาธิราชเจ้าทุกพระองค์ พร้อมทั้งแสดงความประสงค์อันแรงกล้า ที่จะเทิดทูนเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกให้สูงส่งขึ้น โดยถวายพระราชสมัญญาเป็น "มหาราช" นั้น เป็นข้อยืนยันอย่างสำคัญว่าคนไทยทุก ๆ ฝ่ายมีความนิยมเลื่อมใสในคุณความดี และปรารภปรารถนาที่จะตั้งตนอยู่ในคุณความดีนั้น

การรักษาอิสรภาพและความเป็นไทยให้ดำรงมั่นคงยืนยาวไป ถือว่าเป็นกรณียกิจอันสำคัญสูงสุด นอกจากต้องอาศัยการบริหารประเทศที่ฉลาดสามารถ และสุจริตเป็นธรรมแล้ว ยังต้องอาศัยความร่วมสนับสนุนจาก

ประชาชนทั้งประเทศด้วย คือประชาชนแต่ละคนจะต้องขวนขวายสร้างสรรค์ประโยชน์ และดำรงอยู่ในคุณธรรมอันสมควรแก่ฐานะของตน ๆ คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติ มีอยู่สี่ประการ ประการแรก คือการรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตัวเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม ประการที่สอง คือการรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดีนั้น ประการที่สาม คือการอดทน อดกลั้น และอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด ประการที่สี่ คือการรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง คุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้นโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลพิภพ จงอภิบาลรักษาท่านทั้งหลายให้มีความสุขสวัสดี แคล้วคลาดจากภัยอันตรายและสิ่งชั่วร้ายทั้งปวง บันดาลให้มีกำลังกาย กำลังใจ และกำลังปัญญาอันเข้มแข็งสมบูรณ์ สามารถที่จะประกอบกิจการงานน้อยใหญ่ในหน้าที่ ให้บรรลุประโยชน์และความเจริญก้าวหน้าตามที่มุ่งหมายได้ทุกประการ.

พระธรรมเทศนา อปจายนานิสังสกถา
ในการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทาน
เฉลิมกรุงเทพมหานคร อันประดิษฐานมาครบ ๑๕๐ ปี
ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในพระบรมมหาราชวัง
วันเสาร์ที่ ๒๓ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๗๕
เวลา ๑๗.๓๐ น.
สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ (สุจิตฺโต ม.ร.ว. ชื่น นพวงศ์)
รับพระราชทานถวาย

พระธรรมเทศนา อปจายนานิสังสกถา

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

อภิวาทนสีลิสฺส นิจฺจํ วุฑฺฒาปจายิโน

จตฺตาโร ธมฺมา วฑฺฒนฺติ อายุ วณฺโณ สุขํ พลนฺติ.

บัดนี้ จัก [ถวาย] วิสัชชนาในอปจายนานิสังสกถา ประดับ [พระ] ปัญญาบารมี เพิ่มพูน [พระราชกุศลราศีส่วนทักษิณานุปทาน ด้วยสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าได้ทรงปรารภมงคลสมัยกาลที่กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์มหินทรายุธยานี้ เจริญมาได้โดยลำดับ นับได้ ๑๕๐ ปี, ทรงระลึกถึงพระบรมราชคุณูประการแห่งสมเด็จพระบรมราชบุรพบุรุษ และพระบรมราชบุรพสตรี ซึ่งทรงเป็นพระอดีตมหาราช และอดีตมหาราชินี และทรงเป็นพระเชื้อเมือง จึงโปรสให้อัญเชิญพระโกศพระบรมอัฏฐิพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี สมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี สมเด็จพระศรีสุราลัย สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ รวม ๑๑ พระโกศ ขึ้นประดิษฐานเหนือพระราชบัลลังก์ ภายใต้นพปฎลมหาเศวตฉัตร และเชิญพระพุทธรูปประจำพระชนมวารคู่พระบรมอัฏฐิประดิษฐาน ณ พระที่นั่งบุษบกมาลา ประกอบด้วยเครื่องบรมอิสสริยราชูปโภคพร้อมสรรพแล้ว ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทรงอุทิศกัลปนาผลถวายแด่สมเด็จพระบรมอดีตมหาราช และสมเด็จพระบรมอดีตมหาราชินี ต่อเนื่องจากการฉลองวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ฉลองพระนคร ฉลองพระปฐมบรมราชานุสสรณ์ ฉลองสะพานพระพุทธยอดฟ้า และเฉลิมพระราชสิริสมบัติ

ฉลองพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ซึ่งโปรสให้สร้าง และปฏิสังขรณ์แล้วเสร็จ ด้วยพระกตัญญุตาและกตเวทิตาคุณ ตามประเพณีของพุทธสาสนิกบัณฑิต ได้ประพฤติสืบ ๆ มา.

สมเด็จพระปรโมรุราชามหาจักรีบรมนาถ พระบาทสมเด็จพระพุทธ-ยอดฟ้าจุฬาโลก ได้ทรงเป็นพระบุรพบิดร ซึ่งมีพระอุปการคุณยิ่งของชนนิกร และสยามรัฐที่สืบต่อมา เพราะทรงเป็นวีรกษัตริย์ประกอบด้วยพระปรีชา และพระอุตสาหวิริยภาพ, ก่อนแต่เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ก็ทรงสามารถ ปราบศัตรูทั้งภายนอก ทั้งภายใน ให้พ่ายแพ้ไป จนได้รับพระนามาภิไธย พิเศษว่า กษัตริย์ศึก อันบุญบารมีที่ได้ทรงประกอบในกาลก่อน พร้อมทั้ง พระปรีชาและพระอุตสาหวิริยภาพในปัจจุบันอุปถัมภ์ เป็นปัจจัยมีกำลัง จึงได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นปฐมบรมมหากษัตริย์บรมราชจักรีวงศ์ ในสยามรัฐมณฑล และมิได้ทรงเพลิดเพลินเสวยสุขจำเพาะพระองค์ เพราะ ความเป็นใหญ่นั้น ทรงมุ่งความเจริญแก่ประเทศ และพศกนิกรทั่วขอบขัณฑ์-รัชชสีมา จึงโปรสให้สร้างกรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์มหินทรายุธยานี้ พร้อมทั้งสถานที่ศัสตราวุธยุทธภัณฑ์ และพระคลังหลวง เพื่อเป็นที่ตั้งมั่น และเป็นกำลังแห่งการปกครองป้องกัน และทรงสอดส่องทะนุบำรุงสุขกำจัดทุกข์ ของชนนิกร ในพระราชอาณาประวัติ โปรสให้ชำระพระราชกฤษฎีกา กฎหมาย เพื่อป้องกันและกำจัดการเบียดเบียฬกัน ทรงตั้งเจ้าหน้าที่ใน ทบวงการนั้น ๆ ตามสมควรแก่สมัยเพื่อให้การปกครองในภายในเป็นไป โดยเรียบร้อย เมื่อมีข้าศึกมารบกวน ก็ทรงจัดทัพออกไปปราบปรามให้ พ่ายแพ้ แผ่พระราชอาณาเขตต์ให้กว้างขวางออกไป เพื่อความมั่นคงแห่ง พระราชอาณาจักร และโปรสให้สอบสวนพระไตรปิฎก พุทธวจนะให้ถูกต้อง ตามหลักฐาน โปรสให้สร้างและปฏิสังขรณ์พระอารามเป็นอันมาก เพื่อ เป็นที่อยู่แห่งภิกษุสงฆ์ ทรงทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ซึ่งแสดงความจริง โดยเหตุผล เป็นเครื่องกล่อมเกลาใจและจรรยาความประพฤติของบุคคลทุกชั้น

ให้น้อมไปในทางชอบ กำจัดการชั่วทุจริตต่อกันและกันอันเป็นหลักสำคัญของการปกครอง, แม้การคุ้มครองป้องกันยังไม่ทั่วถึง, ก็ยังมีความสงบสุขมาได้โดยสมควร. เพราะอาศัยธรรมเป็นเครื่องกล่อมเกลาทะนุบำรุงใจคู่กันไปกับโภคทรัพย์เป็นเครื่องทะนุบำรุงกาย ด้วยความพร้อมเพรียงของพระวงศ์ และเสนาอำมาตย์ราชเสวกตลอดถึงทวยราษฎร ประเทศสยามและชนนิกรจึงฟื้นตัวและเจริญสืบมาถึงบัดนี้ ชื่อว่าทรงเป็นพระบุรพบิดรประกอบด้วยสามัคคีกับราชบริพาร พระราชทานทรัพยมฤดกไว้แก่อนุชนชาวสยามรัฐในภายหลัง ในรัชชกาลต่อ ๆ มา สมเด็จพระบรมอดีตมหาราชทุก ๆ พระองค์ ก็ได้ทรงประศาสน์พระราชกรณียกิจ ดำเนินไปโดยพระราชปฏิปทาที่ดีนั้น และทรงผ่อนผันแก้ไขให้เหมาะแก่กาลเวลา.

รวมความโดยย่อ ในรัชชกาลที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระปรีชาในพระราชกรณียกิจ และการสงคราม เพราะได้โดยเสด็จสมเด็จพระบรมชนกนาถในการสงครามแต่ทรงพระเยาว์มา และทรงพระปรีชาในทางกาพย์ประพันธ์ ทรงเพิ่มพูนทรัพย์อันเป็นกำลังสำคัญของประเทศอย่างหนึ่ง ด้วยโปรดให้สร้างกำปั่นทำการค้าขายติดต่อกับประเทศใกล้เคียง และโปรดให้สร้างเมือง สร้างป้อม สร้างเรือรบ สร้างศัตราวุธเพิ่มเติม เป็นเครื่องป้องกันศัตรูอันอาจจะมีมา.

ในรัชชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระปรีชาญาณเห็นการณ์ไกล เมื่อมีสงครามเกิดขึ้นในประเทศที่ติดต่อ อันเคยเป็นศัตรูกันมา ก็โปรดให้จัดกองทัพออกไปคอยป้องกันและสอดส่องดูความเป็นไปเพื่อมิให้ข้าศึกล่วงล้ำพระราชอาณาเขตต์ ทรงปราบปรามศัตรูที่กำเริบประทุษร้ายให้พ่ายแพ้ และทรงปฏิบัติกับต่างประเทศด้วยพระปรีชาญาณอันสุขุม.

ในรัชชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระปรีชาในพระราชกรณียกิจอันเกี่ยวกับต่างประเทศฝ่ายตะวันตก ได้ทรง

เริ่มแก้ไขการเกี่ยวข้องซึ่งถึงคราวจำต้องปฏิบัติเป็นเดิมมา และทรงพระปรีชาในพระราชศาสตร์ นิติศาสตร์ พุทธศาสน์ โหราศาสตร์ เป็นเยี่ยมในสมัย ทรงฟื้นความเข้าใจ และการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาอันเสื่อมทรามลงให้เจริญขึ้น จึงได้พระคุณนามพิเศษว่าธีรมหาราชปรากฏมา และมีพระเมตตา พระกรุณา ทรงสนิธสนมกับราษฎร จึงเป็นที่นิยมยินดีนับถือของมหาชน

ในรัชชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระปรีชาสามารถในศาสตร์ต่าง ๆ และรัฏฐาภิปาลโนบาย จนได้ทรงรับความยกย่องเป็นพิเศษของผู้รู้ในปรวิสัย ทรงประศาสน์พระราชกรณียกิจทั้งในประเทศทั้งเกี่ยวกับต่างประเทศ ทั้งในการเพิ่มพูนพระราชทรัพย์อันเป็นกำลังอย่างหนึ่งของประเทศให้เจริญยิ่งขึ้น ด้วยพระปรีชา และพระอุตสาหะอันแรงกล้า มิได้ทรงเห็นแก่ความลำบากแก่พระราชวรกาย และพระราชฤทัย ทรงแผ่พระเมตตาพระกรุณาไปในประชาราษฎร์ โปรสให้เลิกทาสปล่อยเป็นไททั่วกัน ทรงแสดงความสนิธสนมแก่ชนทุกชั้นตามสมัยที่จะทรงแสดงได้ จึงเป็นที่ยินดีรักใคร่นับถือของมหาชนทั้งภายในทั้งภายนอกพระราชอาณาเขตต์ จนมีพระคุณนามพิเศษปรากฏว่า พระปิยมหาราชเจ้า.

ในรัชชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระปรีชาในรัฏฐาภิปาลโนบายอันเกี่ยวกับต่างประเทศ ได้ทรงปฏิบัติการให้เป็นไปเหมาะกับสมัยจนสามารถมีอำนาจในทางภาษีสำเร็จได้โดยประสงค์ในกาลต่อมา เป็นพระคุณอันยิ่งใหญ่ และทรงพระปรีชาในกาพย์ประพันธ์ในโบราณคดีโดยอเนกประการ.

ตกว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ปฐมบรมราชจักรีวงศ์ ได้ทรงประดิษฐานพระราชอาณาจักรสยาม และกรุงเทพมหานคร พร้อมทั้งทรงทะนุบำรุงและรักษาการส่วนชอบ ทรงปราบปรามและป้องกันการส่วนชั่วเป็นปฐม สมเด็จพระอดีตมหาราชในลำดับมาก็ได้ทรงปฏิบัติโดยนัยนั้น และได้ทรงแก้ไขผ่อนผันเปลี่ยนแปลงให้เหมาะแก่สมัย เพราะอาศัย

ความพร้อมเพรียงของพศกนิกรทุกชั้น อันเป็นสามัคคีในภายใน สยามรัฐจึงเจริญมาได้จนบัดนี้ ในเมื่อประเทศที่ใกล้เคียงถึงความเสื่อมเสียอิสสรภาพไป เพราะเสียสามัคคีภายในอันเป็นกำลังสำคัญ.]

อันสามัคคีความพร้อมเพรียงกันในภายในนั้น เป็นกำลังยิ่งใหญ่ของประชุมชนทุกหมู่เหล่า. พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงได้ทรงแสดงความจริงในเรื่องนี้ไว้ว่า สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี ความพร้อมเพรียงของคนที่เป็นหมวดหมู่กัน นำความสุขมา, สมคฺคานํ ตโป สุโข ความเพียรช่วยกันปราบและป้องกันความชั่วให้เสื่อมไป ทำความเจริญให้เกิดขึ้น และรักษาไว้ให้ตั้งอยู่ ของหมู่ที่พร้อมเพรียงกันนำความสุขมา ดังนี้.

ทางพระพุทธศาสนา เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว และทรงประกาศพระศาสนาด้วยพระกรุณายิ่งในหมู่สัตว์ ได้ทรงแสดงธรรมเป็นเครื่องนำไปสู่ความเจริญ และทรงบัญญัติพระวินัยเป็นเครื่องป้องกันและกำจัดความเสื่อม. พระสาวกที่เป็นฝ่ายบรรพชิตก็ได้พร้อมเพรียงกันศึกษาเล่าเรียน และปฏิบัติตาม ทั้งช่วยกันประกาศพระศาสนา และทำสังคายนาพระธรรมวินัยไว้เป็นหลักฐาน. สาวกฝ่ายคฤหัสถ์ก็ได้จัดการทะนุบำรุงด้วยปัจจัย ๔ เมื่อมีการณ์ที่ไม่สมควรเกิดขึ้น ก็ช่วยกันสอดส่องและนำความกราบทูลพระสัมมาสัมพุทธเจ้า. พระองค์ก็ทรงแสดงธรรมและบัญญัติวินัยแก้ไขให้เหมาะแก่กาล ประเทศ และบุคคลตามสมควร เพราะอาศัยความพร้อมเพรียงกันในภายในเช่นนี้ พระพุทธศาสนาจึงเจริญสืบต่อมาถึงทุกวันนี้ ถึงหมู่อื่นตั้งแต่หมู่น้อยถึงหมู่ใหญ่จะตั้งอยู่และเจริญสืบต่อไปได้ก็ด้วยปฏิปทานี้, ทั้งคนในหมู่ต้องปฏิบัติด้วยดีด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย คือฝ่ายผู้ปกครอง ๑ ฝ่ายผู้อยู่ในปกครอง ๑ และก็ต้องมีประมุขเป็นที่หมายรวมกันเพื่อให้การงานต่อเนื่องกัน ฝ่ายผู้ปกครองคอยสอดส่องให้ดำเนินไปสู่ความเจริญ นำออกจากความเสื่อมเสีย, ฝ่ายผู้อยู่ในปกครองช่วยอุดหนุนส่งเสริมให้ดำเนินไป และชี้แจงแก่กันและกันให้รู้ให้เข้าใจกัน. การณ์ใดที่เป็นไป

เพื่อความเจริญ ถ้ายังไม่ได้จัดทำก็จัดทำขึ้น ที่จัดทำแล้วก็รักษาไว้ การณ์ใดที่เป็นไปเพื่อความเสื่อมที่ยังไม่มีมาก็ป้องกันไว้ ที่มีมาแล้วก็กำจัดให้เสื่อม-ศูนย์ไป. หมู่นั้น ๆ จึงจะตั้งมั่นและถึงความเจริญได้ เปรียบประจุดก่อภูเขาใหญ่ให้ตั้งมั่นและงดงามเหมาะสมัย ก็ต้องอาศัยความพร้อมเพรียงกันของหมู่ซึ่งเป็นผู้บงการและผู้ทำ ช่วยกันก่อส่งเสริมให้เจริญขึ้นด้วย แก้ไขและกำจัดส่วนที่ไม่งามออกเสียด้วย ภูเขาใหญ่นั้นจึงจะเจริญเติบโตขึ้นได้โดยลำดับและเหมาะแก่สมัย. ไม่ใช่คอยเกี่ยงแย่งกันจนไม่อาจก่อขึ้นได้และไม่ใช่เมื่อก่อขึ้นแล้วไม่ชอบใจ ก็รื้อเสียและก่อใหม่ ถ้าเป็นเช่นนี้ไม่เพียงแต่ภูเขาจะไม่เจริญขึ้นได้ กลับอาจไม่เป็นภูเขาเสียอีกสมปรารถนา.

อนึ่ง ความพร้อมเพรียงช่วยกันทำของหมู่นั้น ๆ ก็ต้องเป็นไปเหมาะ คือเหมาะแก่คราวเวลา เหมาะแก่ถิ่นประเทศ เหมาะแก่บุคคลจึงจะได้บรรลุผลดี เหตุนี้ พระสัมมาสัมพุทธะผู้ทรงหวังความเจริญจึงได้ตรัสไว้ว่า ปฏิรูปการี ธุรวา อุฏฺฐาตา วินฺทเต ธนํ ผู้หมั่นไม่วางธุระ ทำเหมาะ ย่อมได้ทรัพย์ ดังนี้.

คำว่าทรัพย์ในที่นี้ ควรหมายถึงสิ่งของที่จะให้สำเร็จประโยชน์และความสุขสำหรับกายนี้และในโลกนี้ ซึ่งเรียกว่าโภคทรัพย์ อันเป็นกำลังสำคัญเป็นปัจจัยเครื่องอุดหนุนภายนอกอย่าง ๑ คุณความดีที่เป็นเครื่องกล่อมเกลาใจและความประพฤติให้เป็นผู้ดี ซึ่งเรียกว่าคุณทรัพย์หรือบุญทรัพย์ อันเป็นปัจจัยอุดหนุนในภายใน ให้เกิดความสงบสุขทั้งสำหรับตนทั้งสำหรับหมู่ในโลกนี้และเพื่อประโยชน์ตนในภายหน้าอีกส่วน ๑ ทรัพย์ทั้ง ๒ ประเภทนี้จะเกิดมีขึ้นได้ ก็เพราะอาศัยหมั่นไม่วางธุระ และทำเหมาะเป็นเหตุ ถ้าไม่หมั่นหรือหมั่นแต่ทำไม่เหมาะ ก็ย่อมไม่ได้แม้เพียงโภคทรัพย์ แต่กลับจะทำให้เสียหายยิ่งขึ้นเสียอีก, ยิ่งคุณทรัพย์อันจะให้เกิดความสงบสุขเป็นอันไม่ต้องกล่าวถึง พึงเห็นตัวอย่างในหมู่ที่ทำไม่เหมาะแล้ว ให้เกิดผล คือความเดือดร้อนระส่ำระสาย ต้องเสียหายทั้งโภคทรัพย์ทั้งคุณทรัพย์ และความสงบสุขอันปรากฏอยู่ ทางพระพุทธศาสนามุ่งความสงบสุขไม่กำเริบเป็นสำคัญ,

เพราะฉะนั้น จึงมีพระพุทธภาษิตว่า นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ สุขอื่นจากความสงบย่อมไม่มี ดังนี้.

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงประสพความสงบสุข อันเป็นผลสูงสุดด้วยพระองค์เอง เพราะได้ทรงปฏิบัติเหตุที่ดีจนเต็มที่แล้ว มีพระกรุณาเพื่อให้ผู้อื่นบรรลุถึงความสงบสุขทั่วถึงกันจึงทรงแสดงคำสั่งสอนไว้โดยอเนกปริยาย อันรวมเรียกว่าพระพุทธศาสนา. แต่เพราะบุคคลและหมู่นั้น ๆ มีภูมิชั้นต่างกัน จึงทรงแสดงเหตุที่จะให้บรรลุถึงความสงบสุขนั้น ๆ ตามสมควรแก่ภูมิ ในชั้นต้นทรงแสดงเหตุที่จะให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบันสำหรับตน ๔ ประการ (คือความประกอบด้วยความหมั่นในการศึกษาหาความรู้ ในการทำกิจตามหน้าที่ ในการแสวงหาทรัพย์ในทางที่ชอบ ๑ ความประกอบด้วยการรักษาเป็นไปตามความหมั่นนั้น คือรักษาความรู้ที่ได้ศึกษาไว้ รักษากิจการในหน้าที่ของตนไม่ให้เสื่อมเสียไป รักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้ไม่ให้เสื่อมเสียด้วยการอันไม่สมควร เช่นในการเป็นนักเลง ในการซื้อและเสพของมึนเมา ในการเล่นการพะนัน และในการอื่น ๆ ที่ไม่สมควร แม้เป็นการสนุกแต่ประกอบด้วยโทษ ไม่มีประโยชน์แก่ตนและหมู่ ๑ เลี้ยงชีพของตนและของครอบครัวให้เป็นไปพอดี ไม่ให้สุรุ่ยสุร่ายเกินไปอันจะทำให้ขาดแคลน ไม่ให้เบียดกรอเกินไปอันจะทำให้ไม่ได้ความสุขตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ ๑ เลือกคบแต่คนที่ดีเป็นมิตร ให้ได้ชื่อว่ามีมิตรภายนอกเป็นคนดี ทั้งฝึกหัดตนในทางดีทางกาย ทางวาจา ทางใจ ให้ยิ่งขึ้น ป้องกันความชั่วที่ยังไม่ได้ทำ กำจัดความชั่วที่มีอยู่แล้วให้เสื่อมศูนย์ ทำตนเองให้เป็นมิตรที่ดีในภายในของตน ๑) อันได้ชื่อว่าทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ที่พึงเห็นได้ในปัจจุบัน เป็นเหตุให้ผู้ประกอบด้วยเหตุนั้นปราศจากเกียจคร้านและประพฤติชั่ว ก็จักถึงความสงบสุขไม่เดือดร้อน เป็นผลดีสำหรับตน อนึ่ง เพราะบุคคลจำต้องอาศัยกันเป็นหมวดหมู่, พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้มีกรุณาทรงหวังสุขประโยชน์แก่หมู่ชน จึงทรงแสดงธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรักกัน ทำความเคารพกัน

เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อพร้อมเพรียงกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อันเป็นประโยชน์สำหรับหมู่ ๖ ประการ เรียกว่า สาราณียธรรม (ในที่มาแห่งเรื่องนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแก่หมู่ภิกษุ) เมื่อถือเอาเนื้อความโดยสาธารณ์ทั่วไปก็คือ ตั้งใจทำการงานทางกาย ทางวาจา และทางใจคือคิด ประกอบด้วยเมตตาในกันและกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เผื่อแผ่แบ่งปันลาภที่ได้มาโดยธรรม อุดหนุนแก่กันและกันตามสมควร ไม่หวงไว้บริโภคแต่ผู้เดียว ตั้งใจประพฤติกายวาจาให้ดีเป็นส่วนศีลให้เสมอกัน ไม่ประพฤติตนให้เป็นคนเลวทรามเป็นที่รังเกียจของกันและกัน ประกอบด้วยความเห็นที่ดี ที่นำผู้เห็นเช่นนั้นออกเพื่อสิ้นทุกข์โดยชอบเสมอกันและกัน ผู้ประกอบด้วยสาราณียธรรมเหล่านี้ชื่อว่าทำตนให้เป็นคนดีในหมู่ด้วย ทำหมู่ให้ดีด้วย จึงควรชื่อว่าคณโสภณะ ผู้ทำหมู่ให้งาม ส่วนผู้ประพฤติตรงข้ามย่อมทำตนให้เป็นคนเลวด้วย ทำหมู่ให้เดือดร้อนด้วย จึงควรได้ชื่อว่าคณบโทสะ ผู้ประทุษร้ายหมู่ แต่ผู้ไม่ประพฤติทั้ง ๒ อย่างควรได้ชื่อว่าคณปูรกะ ผู้พอทำหมู่ให้เต็ม คือให้มากขึ้นเท่านั้น เพราะไม่ทำหมู่ให้ดี และไม่ทำหมู่ให้ชั่ว แม้ผู้อื่นจะรู้ความประพฤติของคนนั้น ๆ หรือไม่ก็ตาม ส่วนผู้ทำก็คงเป็นเช่นนั้นเอง ตามเหตุและผล ท่านผู้ตั้งใจประกอบด้วยสาราณียธรรมนั้นไม่เพียงแต่เป็นคณโสภณะผู้ทำหมู่ให้งามในปัจจุบันเท่านั้น ยังเป็นผู้บำเพ็ญกุศล อันจักให้ผลเป็นสุขในภายหน้าอีกด้วย เพราะสัมปรายิกัตถประโยชน์ที่จะพึงได้ในภายหน้า อันพระสัมมาสัมพุทธะทรงแสดงไว้ ๔ ประการ คือประกอบด้วยศรัทธา ความเชื่อเหตุเชื่อผลและเชื่อความเป็นผู้มีกรรมเป็นของตน ๑ ประกอบด้วยความตั้งใจรักษากายวาจาให้ดีอันเป็นส่วนศีล ๑ ประกอบด้วยการสละ ๑ ประกอบด้วยปัญญา พิจารณาให้รู้จักเหตุแห่งความเจริญ และเหตุแห่งความเสื่อม ๑ ก็ย่อมรวมลงในสาราณียธรรมนี้เอง เพราะฉะนั้น ท่านผู้ประกอบด้วยสาราณียธรรมจึงชื่อว่าบำเพ็ญประโยชน์ทั้ง ๒ คือประโยชน์ในปัจจุบันด้วย ประโยชน์ในภายหน้าด้วย ก็จักถึง

ความสงบสุขไม่ต้องเดือดร้อนเพราะว้าเหว่ใจในประโยชน์ทั้ง ๒ ด้วยประการฉะนี้

อีกนัยหนึ่ง อุบายอันเป็นเครื่องปกครองหมู่ให้เป็นไปด้วยดีของท่านผู้เป็นประมุขของหมู่ อันปรากฏในพระพุทธศาสนา ที่พระสัมมาสัมพุทธะได้ทรงนำธรรมเก่า ๑๐ ประการมาแสดงไว้ คือทาน การให้เป็นการอุดหนุนผู้ควรอุดหนุน ๑ ศีล การตั้งใจรักษาจรรยาความประพฤติให้ดี เว้นจากเบียดเบียนกัน ๑ ปาริจาคะ การสละ เพื่อบรรเทาความตระหนี่และโลภ ๑ อาชชวะ ความเป็นผู้ซื่อตรง ๑ มัททวะ ความเป็นผู้อ่อนโยน ๑ ตปะ อำนาจเป็นเครื่องปราบปรามความชั่วสงเคราะห์ทั้งคนชั่วด้วย ๑ อักโกธะ ความไม่โกรธ ๑ อวิหิงสา การไม่เบียดเบียฬ ๑ ขันติ ความอดทน ๑ อวิโรธนะ การไม่พิโรธคือไม่ทำผิดจากคลองธรรม หรือไม่แสดงความกำเริบให้ปรากฏด้วยอำนาจความยินร้าย ๑ รวม ๑๐ ประการ เรียกว่าทศพิธราชธรรม (ธรรมของพระราชา ๑๐ อย่าง) พร้อมทั้งสังคหวัตถุ ๔ ประการ คือ สัสสเมธะ ความฉลาดในการบำรุงข้าวกล้าสงเคราะห์กสิกรรมทั้งปวง ๑ ปุริส.มธะ ความฉลาดในการใช้บุรุษบุคคล ๑ สัมมาปาสะการ คล้องใจด้วยอาศัยการประพฤติให้เป็นประโยชน์ ๑ วาจาเปยยะ กล่าววาจาเป็นที่รักควรดื่มไว้ในใจ ๑ ธรรมเหล่านี้เป็นอุบายที่จะให้เกิดผลดี คือสงบจากโจรผู้ร้ายจนถึงจะกล่าวได้ว่าบ้านเรือนไม่ต้องลงกลอนซึ่งเรียกว่านิรัคคละ ดังนี้ เพื่อรู้จักโทษทุกข์ที่เกิดมีประจำแก่สังขารตามธรรมดาของสังขาร และเห็นโทษของกิเลสที่ยึดถือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงแสดงธรรมมีปริยายเป็นอเนก รวมลงในอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ อันเป็นส่วนเหตุ เพื่อผลคืออนุตตรวิมุตติ อันเป็นความสงบสุขอย่างสูงสุดในพระพุทธศาสนา ด้วยประการฉะนี้.

[สมเด็จพระอดีตมหาราช พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเป็นต้น กับทั้งสมเด็จพระอดีตมหาราชินี พร้อมด้วยสามัคคีแห่งรัฐชนนิกร

ได้ทรงพระอุตสาหวิริยภาพ และพระปรีชาพระกรุณาจึงทรงตั้งกรุงเทพมหานครและสยามรัฐ และทรงปกครองแก้ไขให้เหมาะแก่สมัย กรุงเทพมหานครและสยามรัฐจึงเจริญมาได้เป็นส่วนมฤดกตกทอดมาถึงบัดนี้. สยามรัฐชนนิกายซึ่งเป็นอนุชนจึงสมควรยินดี และระลึกถึงพระบรมราชบุรพูปการเป็นส่วนกตัญญูแล้วบูชาด้วยเครื่องสักการะ อันได้ชื่อว่าอามิสบูชา และตั้งใจปฏิบัติชอบเว้นจากทางชั่ว ดำเนินไปแต่ในทางดี เพื่อประโยชน์แก่ตน เพื่อประโยชน์แก่หมู่ อันได้ชื่อว่า ปฏิปัตติบูชา เป็นส่วนกตเวที ก็จักให้สำเร็จผลบรรลุความเป็นสาธุชนคนดีได้ สมตามนัยสุภาษิตว่า นิมิตฺตํ สาธุรูปานํ กตญฺญูกตเวทิตา ความเป็นผู้กตัญญูและกตเวที เป็นนิมิตต์เครื่องหมายของคนดี ด้วยประการฉะนี้.

สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ทรงระลึกถึงพระราชอุปการคุณแห่งสมเด็จพระอดีตมหาราชและสมเด็จพระอดีตมหาราชินีประกอบด้วยสามัคคีแห่งพศกนิกร เป็นส่วนกตัญญุตาคุณ เป็นไปในพระราชมนัส มีกำลังมีพระราชประสงค์จะทรงปฏิการฉลองพระราชบุรพูปการคุณ จึงทรงบำเพ็ญพระราชกุศลมีประการต่าง ๆ ทรงอุทิศส่วนพระราชกุศลนั้น ๆ ถวายเพื่อเฉลิมพระเกียรติและเพื่อประโยชน์สุขแด่สมเด็จพระอดีตมหาราชและสมเด็จพระอดีตมหาราชินีตามสมควรแก่คติภพ เป็นสวนกตเวทิตาคุณด้วยทรงนอบน้อมต่อพระองค์ผู้ทรงเจริญด้วยพระคุณ ตามจริยาแห่งพุทธศาสนิกบัณฑิตผู้ประกอบกิจด้วยปัญญา มีศรัทธาปสาทะในพระพุทธศาสนา พระราชกุศลจริยา ส่วนอปจายนมัยบุญเป็นต้น ก็จักเป็นกรรมอำนวยผลให้ทรงเจริญด้วยธรรมที่น่าปรารถนา ๔ ประการ ดังพระภาษิตที่พระบรมศาสดาจารย์ทรงแสดงไว้ว่า].

อภิวาทนสีลิสฺส นิจฺจํ วุฑฺฒาปจายิโน
จตฺตาโร ธมฺมา วฑฺฒนฺติ อายุ วณฺโณ สุขํ พลํ

แปลว่า ธรรม ๔ ประการ คือ อายุ ความมีชีวิตยืนนาน, วรรณะ ผิวพรรณตระการผ่องใส, สุขะ สบายกายสบายใจ, พละ กำลังกายกำลังทรัพย์

กำลังปัญญา, ย่อมเจริญแก่ผู้มีปกติอภิวาทนอบน้อมต่อท่านผู้เจริญเนืองนิตย์ ด้วยประการฉะนี้.

[ขอพระราชกุศลราศีทักษิณาปนุทานที่สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้าได้ทรงบำเพ็ญนี้ จงสำเร็จโดยฐานะ แด่สมเด็จพระอดีตมหาราช และสมเด็จพระอดีตมหาราชินี คือ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี สมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี สมเด็จพระศรีสุราลัย สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ตลอดกาลนาน.

อนึ่ง ขออานุภาพพระสัมมาสัมพุทธะ ขออานุภาพพระสัทธรรม ขออานุภาพพระสงฆ์ ขออานุภาพพระคุณูปการแห่งสมเด็จพระอดีตมหาราช และสมเด็จพระอดีตมหาราชินี ขออานุภาพพระราชกุศลราศีส่วนทักษิณาปนุทาน และขออานุภาพอปจายนธรรม จงอภิบาลสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า พร้อมทั้งสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินี ทั้งพระราชวงศ์จักรี ทั้งพระราชสมบัติ ทั้งสยามรัฐมณฑล ทั้งมหาชนชาวสยามรัฐ ผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ให้ปราศจากอนิฏฐารมณ์ คือ ทุกข์ โศก โรค ภัย อุปสรรค ศัตรู อุปัทอันตรายทุกประการ และให้ทรงประสพอิฏฐารมณ์ คือความสำราญเบิกบานแช่มชื่น ความอาจหาญ ความมีชัย ความผ่องใสสวัสดี ปลอดโปร่งเป็นต้น พร้อมทั้งทรงพระชนมายุยืนนาน ทรงพระพรรณชัชวาลไพโรจน์ ควรเลื่อมใส ทรงประสพสุขทั้งทางพระราชวรกาย ทั้งทางพระราชหฤทัยอันไพบูล ทรงเพิ่มพูนกำลังพระกาย กำลังพระปรีชา กำลังพระราชทรัพย์ และกำลังพระราชวรฤทธิ์ทุกเมื่อ เพื่อทรงอภิบาลประเทศชาติ ราชกุลวงศ์ พระพุทธศาสนา แลประชาราษฎรให้ถาวร และเจริญยิ่งใหญ่ตลอดนิรันดรกาล.]

สิทฺธมตฺถุ สิทฺธมตฺถุ   สิทธมตฺถุ อิทํ ผลํ
เอตสฺมึ รตนตฺตยสฺมึ   สมฺปสาทนเจตโส

ขอผลที่ตั้งปณิธานเหล่านี้ จงเป็นผลสัมฤทธิ์ จงเป็นผลสัมฤทธิ์ จงเป็นผลสัมฤทธิ์ แด่ [สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า] ผู้มี [พระราช] มนัสเลื่อมใสในพระรัตนตรัยทุกประการ.

หมายเหตุ ท่านผู้ที่จะใช้เทศนาในงานสามัญทั่วไป พึงเว้นคำในวงเล็บเหลี่ยม ที่พิมพ์ไว้ทั้งหมดก็เพื่อรักษาต้นฉบับเดิม

พระธรรมเทศนา ทุลลภกถา
ในการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทาน
พระราชพิธีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร ๒๐๐ ปี
ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในพระบรมมหาราชวัง
วันอาทิตย์ที่ ๔ เมษายน ๒๕๒๕ เวลา ๑๖.๓๐ น.
สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน) วัดบวรนิเวศวิหาร
รับพระราชทานถวาย

พระธรรมเทศนา ทุลลภกถา

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

ทุลฺลโภ ปุริสาชญฺโญ น โส สพฺพตฺถ ชายติ

ยตฺถ โส ชายตี ธีโร ตํ กุลํ สุขเมธติ

บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนาในทุลลภกถา ฉลองพระเดชพระคุณประดับพระปัญญาบารมี ในการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทาน ถวายสมเด็จพระบุรพมหากษัตราธิราชเจ้า พร้อมทั้งสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก สมเด็จพระอัครมเหสี สมเด็จพระบรมราชินี สมเด็จพระบวรราชเจ้า และพระบรมราชวงศ์ชั้นปฐมวงศ์ เป็นต้น เป็นเบื้องต้นแห่งพระราชพิธีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงมีพระบรมราชโองการให้ดำเนินการสร้างกรุงเทพมหานครขึ้นเมื่อวันที่ ๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๓๒๕ สองวันหลังจากทรงได้รับอัญเชิญขึ้นสู่สิริราชสมบัติเมื่อวันที่ ๖ เมษายน เมษายนปีนี้จึงเป็นเดือนที่ครบ ๒๐๐ ปีพระบรมราชวงศ์จักรีและกรุงรัตนโกสินทร์หรือกรุงเทพมหานคร

ความดำรงอยู่แห่งกรุงรัตนโกสินทร์และพระบรมราชวงศ์จักรี ก็คือการดำรงอยู่แห่งประเทศชาติไทยพร้อมทั้งศาสนาและทุกสิ่งทุกอย่างที่ร่วมเข้าเป็นประเทศชาติไทยนี้ ทั้งนี้ก็ด้วยได้พึ่งพระบารมีพระเดชพระคุณเป็นล้นพ้นแห่งสมเด็จพระมหากษัตราธิราชเจ้า ทรงเป็นพระประมุขนำรัฐบาลและประชาชนปกครองประเทศชาติให้วัฒนะสถาพรมาโดยลำดับ นับตั้งแต่องค์พระปฐมบรมกษัตริย์แห่งพระบรมราชวงศ์จักรี พระผู้ทรงมีพระนามาภิไธยถวายในรัชกาลที่ ๔ ว่า "พระบาทสมเด็จพระปรโมรุราชามหาจักรีบรมนาถ-

นเรศร ราชวิวัฒนวงศ์ ปฐมพงศาธิราชรามาธิบดินทร พิชิตินทรวโรดม บรมนาถบพิตร พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก”

สมเด็จพระบุรพมหากษัตราธิราชเจ้าทุกพระองค์ชื่อว่าได้ทรงเป็นบุพการี เป็นกตัญญูกตเวทีสืบพระราชสันตติวงศ์และประเทศชาติมาโดยลำดับ บุคคลทั้งคู่นี้ พระบรมศาสดาตรัสว่า เป็นบุคคลที่หาได้ยาก ตามพระบาลีพุทธภาษิตตรัสไว้ว่า เทว เม ภิกฺขเว ปุคฺคลา ทุลฺลภา โลกสฺมึ เป็นต้น แปลความว่า “ภิกษุทั้งหลาย บุคคลหาได้ยากในโลก ๒ คือ บุคคลผู้เป็นบุพการี ๑ บุคคลผู้เป็นกตัญญูกตเวที ๑ ภิกษุทั้งหลาย บุคคลหาได้ยากในโลก ๒ เหล่านี้แล” บุพการีได้แก่บุคคลผู้กระทำอุปการะก่อน กตัญญูกตเวทีได้แก่บุคคลผู้รู้อุปการะที่ท่านได้กระทำแล้วและประกาศอุปการะที่ท่านกระทำแล้วให้ปรากฏตอบแทน เมื่อจะยกขึ้นแสดงเป็นนิทัศนะก็เป็น ๔ คู่ คือมารดาบิดากับบุตรธิดา ครูอาจารย์กับศิษย์ พระมหากษัตริย์กับพสกนิกรประชาชน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้พระบรมศาสดากับพุทธสาวกพุทธ-ศาสนิกชนทั้งหลาย คือ มารดาบิดาเป็นบุพการีของบุตรธิดา บุตรธิดาพึงเป็นกตัญญูกตเวทีต่อมารดาบิดา ครูอาจารย์เป็นบุพการีแห่งศิษย์ ศิษย์พึงเป็นกตัญญูกตเวทีต่อครูอาจารย์ พระมหากษัตริย์เป็นบุพการีแห่งพสกนิกรประชาชน พสกนิกรประชาชนพึงเป็นกตัญญูกตเวทีต่อพระมหากษัตริย์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้พระบรมศาสดาทรงเป็นบุพการีต่อพุทธสาวกพุทธศาสนิกชน พุทธสาวกพุทธศาสนิกชนพึงเป็นกตัญญูกตเวทีต่อพระบรมศาสดา

ประเทศชาติไทยเรามีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมาแต่โบราณกาล ตามพระพุทธภาษิตที่ตรัสไว้ว่า ราชา มุขํ มนุสฺสานํ พระราชาเป็นประมุขแห่งมนุษย์ทั้งหลาย ราชา รฏฺฐสฺส ปญฺญาณํ พระราชาเป็นเครื่องปรากฏแห่งแว่นแคว้น ประเทศชาติ และเมื่อพระราชาทรงรับนับถือพุทธศาสนา ทรงประพฤติธรรม ทรงตั้งอยู่ในธรรมแห่งพระพุทธศาสนา อาทิทศพิธ-

ราชธรรม ทรงปกครองประชาชนโดยธรรม ทรงนำประชาชนประพฤติธรรมมาโดยลำดับ ตั้งแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน ดังที่พระสงฆ์ได้ถวายพระราชสมัญญาพระมหากษัตริย์ทุกรัชกาลมาโดยลำดับ ว่าสมเด็จพระธรรมิกมหาราชาธิราชเจ้าผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ฉะนั้น จึงทรงเป็นบุพการีแห่งพสกนิกรประชาชน และพสกนิกรประชาชนเมื่อตั้งอยู่ในธรรมตามพระมหากษัตริย์ก็ย่อมปฏิบัติตนเป็นกตัญญูกตเวทีบุคคลต่อพระมหากษัตริย์และทุกบุคคลในชาติ นับตั้งแต่องค์พระประมุขลงมา ต่างก็ปฏิบัติตนเป็นบุพการีปละกตัญญูกตเวทีต่อกันในฐานะนั้น ๆ กล่าวโดยส่วนรวม คือต่างปฏิบัติเกื้อกูลกันและกัน ผู้ที่ให้การช่วยเหลือเกื้อกูลก่อนชื่อว่าบุพการี ผู้ให้การเกื้อกูลภายหลังเป็นการตอบแทนชื่อว่ากตัญญูกตเวที ทุกฝ่ายมีความเคารพรักผูกพันกัน เกื้อกูลกัน ทั้งนี้ก็เพราะมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ทรงเป็นผู้นำด้วยธรรมอันงาม สมตามที่พระบรมศาสดาตรัสแสดงไว้โดยอุปมาอุปมัยแปลความว่า "เมื่อโคทั้งหลายข้ามไปอยู่ ถ้าโคจ่าฝูงไปตรงโคทั้งปวงก็ไปตรงฉันใด ในหมู่มนุษย์ก็ฉันนั้น หากพระราชาทรงตั้งอยู่ในธรรม ประชาชนก็ตั้งอยู่ในธรรมตาม" ดังนี้

บุคคลทั้งคู่นี้ คือบุพการีและกตัญญูกตเวที พระพุทธองค์ตรัสว่าหาได้ยาก ก็เพราะบุคคลโดยมากไม่ตั้งอยู่ในธรรม เนื่องจากผู้เป็นประมุขหรือหัวหน้าเป็นอันมากไม่ตั้งอยู่ในธรรม ความดำรงอยู่แห่งหมู่ชนตั้งแต่ครอบครัวจนถึงประเทศชาติจึงมักไม่ยั่งยืน แต่ในประเทศชาติไทยนี้ กล่าวเฉพาะแม้เพียงสมัยตั้งกรุงรัตนโกสินทร์พร้อมทั้งพระบรมราชจักรีวงศ์เป็นต้นมาซึ่งได้ยั่งยืนอยู่แล้วถึง ๒๐๐ ปี เป็นผลที่พิสูจน์ว่าหาผู้เป็นบุพการีและกตัญญูกตเวทีได้เป็นอันมากในประเทศชาติไทย ซึ่งเป็นผลพิสูจน์สืบต่อไปด้วยว่าเพราะหัวหน้าทั้งหลายส่วนมากตั้งอยู่ในธรรมตามพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขแห่งชาติ จึงต่างปฏิบัติเป็นบุพการีและกตัญญูกตเวทีต่อกันสืบมาโดยลำดับ โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำปฏิบัติพระราชกรณียกิจ

บูรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน อมรพิมานอวตารสถิต สักกะทัตติย-วิษณุกรรมประสิทธิ์” เป็นพระมหานครที่ดำรงรักษาพระมหามณีรัตนปฏิมากร เป็นแก้วอย่างดีมีสิริอันประเสริฐสำหรับพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ประดิษฐานกรุงเทพมหานครนี้ ตั้งแต่พระราชทานนามนี้มา บ้านเมืองก็อยู่เย็นเป็นสุขเกษมสมบูรณ์ขึ้น (ครั้นในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแปลงสร้อยที่ว่า บวรรัตนโกสินทร์นั้นเป็นอมรรัตนโกสินทร์ นอกนั้นคงไว้ตามเดิม) พร้อมกันนั้นก็ทรงสร้างวัดสำคัญอื่น ๆ ทรงสร้างเมืองให้มั่นคงด้วยปราการคูคลองและกำลังทั้งปวงสำหรับป้องกันข้าศึกศัตรู ทรงจัดระเบียบการปกครองประเทศ ชำระกฎหมาย ทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา โปรดให้สังคายนาพระไตรปิฎก ออกกฎหมายคณะสงฆ์ เป็นต้น ขณะทรงสร้างบ้านสร้างเมืองอยู่นั้น มีศึกมารบกวนพระราชอาณาจักร ต้องจำพระราชหฤทัยปราบปรามอริราชศัตรูให้ประเทศชาติพ้นภัย ทรงกรีธาทัพออกรบรวม ๗ ครั้ง ทรงนำประเทศชาติผ่านพ้นภัยสงครามได้อย่างปลอดภัย ทรงแสดงความเป็นนักรบผู้ยิ่งใหญ่และนักปกครองผู้ใหญ่ยิ่ง แม้จะมีศึกสงครามเกือบตลอดรัชสมัย ๒๗ ปีเศษที่ทรงปกครองก็ได้ทรงจัดสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ให้แก่ประเทศชาติเป็นอเนกประการ ประเทศไทยได้มีกรุงเทพมหานครและวัดพระศรีรัตนศาสดารามที่งดงาม มีพระบรม-ราชวงศ์จักรีที่มั่นคงสูงส่ง เป็นมิ่งขวัญของคนไทยชาติไทย ได้มีระเบียบแบบแผนในการปกครองประเทศที่เป็นองค์การปกครองสมัยต่อมา มีกฎหมายทั้งในทางโลกและทางธรรม ที่ขจัดความวุ่นวายให้กลับสู่ความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีรากฐานวรรณกรรมและศิลปกรรม ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งความเจริญรุ่งเรืองในสมัยปัจจุบัน งานสร้างสรรค์ของพระองค์จึงคงอยู่คู่สยามอย่างมั่นคง ทรงปฏิบัติสำเร็จทุกประการสมตามที่ได้ทรงตั้งพระราชปณิธานไว้ดังที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่องนิราศท่าดินแดงว่า “ด้วยเดชะบารมีที่ทำมา ตั้งใจจะอุปถัมภกยอยกพระพุทธศาสนา จะป้องกันขอบขัณฑสีมา รักษาประชาชนและมนตรี”

ในรัชกาลที่ ๒ คือพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักรบ นักปกครอง นักบริหาร ศิลปิน กวี และช่าง ได้ทรงสร้างสรรค์งานดังกล่าวไว้เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของไทยจำนวนมาก เป็นที่เชิดหน้าชูตาชาวไทย ปรากฏแพร่หลายไปในนานาประเทศ ๑๕ ปีเศษแห่งรัชสมัยของพระองค์ บ้านเมืองเป็นสุขสงบและรุ่งเรือง ได้ทรงเริ่มตั้งพิธีวิสาขบูชา ได้มีธงช้างเผือก คือธงเป็นรูปช้างสีขาวอยู่กลางวงจักรบนพื้นธงสีแดง ซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้ทำเป็นธงประจำเรือกำปั่นหลวงที่ไปค้าขายต่างประเทศ และกลายเป็นธงชาติแต่นั้นมา แสดงว่าการเดินเรือค้าขายของไทยสมัยนั้นรุ่งเรืองมาก จึงจำเป็นต้องมีธงช้างเผือกเป็นเครื่องหมายแสดงว่าเป็นเรือของชาติไทย แม้บัดนี้รูปช้างเผือกสีขาวก็ยังคงอยู่กลางธงไตรรงค์ประจำเรือไทย ในปัจจุบัน องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติได้ประกาศยกย่องเทิดทูนพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นบุคคลสำคัญของโลก ทั้งในด้านการสงครามการปกครอง การช่าง และกวีนิพนธ์

ในรัชกาลที่ ๓ คือพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงปฏิบัติราชการอย่างต่างพระเนตรพระกรรณพระราชบิดา มาแต่ครั้งยังทรงเป็นพระเจ้าลูกยาเธอ จึงทรงคุ้นเคยกับราชการแผ่นดินและเสนาบดีตำแหน่งต่าง ๆ มาแล้วเป็นอย่างดี ได้ทรงควบคุมดูแลตรวจตราราชการงานเมืองอย่างใกล้ชิดจริงจัง ในการวินิจฉัยตัดสินความ ทรงถือความยุติธรรมเป็นสำคัญยิ่งทรงคำนึงถึงทุกข์สุขของราษฎรเป็นใหญ่ ทรงจัดการค้าและการเศรษฐกิจได้ผลเป็นอย่างดี ทำให้ทรงสามารถพัฒนาบ้านเมืองและพระพุทธศาสนาได้มาก โปรดการสร้างวัดและปฏิสังขรณ์วัดทั้งหลาย ทรงเริ่มรับสิ่งใหม่ในแผ่นดิน เพราะแต่เดิมมาสัมพันธ์กันอยู่โดยมากกับนานาประเทศตะวันออกด้วยกัน ความสัมพันธ์กับฝ่ายตะวันตกได้เริ่มขึ้น ได้ทรงปฏิบัติทั้งในด้านรับและปฏิเสธอย่างระมัดระวัง โดยทรงมุ่งความเจริญและความปลอดภัยแห่งราช

อาณาจักร การก่อสร้างได้มีการผสมผสานศิลปไทยเข้ากับศิลปจีน ดังปรากฏอยู่ในวัดที่ทรงสร้างขึ้นใหม่หลายวัด ๒๗ ปีเศษแห่งรัชสมัยของพระองค์จึงประกอบไปด้วยพระราชกรณียกิจที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขและความเจริญมั่นคง ทั้งในปลายรัชสมัยก็ได้ถึงหัวเลี้ยวหัวต่อแห่งความสัมพันธ์กับนานาประเทศฝ่ายตะวันตก ซึ่งเป็นเหตุให้นานาประเทศฝ่ายตะวันออกต้องประสบอันตรายไปเป็นอันมาก แต่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงปฏิบัติด้วยพระราชวิจารณญาณอย่างสุขุมลึกซึ้ง พึงเห็นได้จากพระราชดำรัสตรัสไว้ก่อนจะเสด็จสวรรคตว่า "การศึกสงครามข้างญวนข้างพม่าก็เห็นจะไม่มีแล้ว จะมีอยู่แต่ข้างพวกฝรั่ง ให้ระวังให้ดี อย่าให้เสียทีแก่เขาได้ การงานสิ่งใดของเขาที่ควรคิดจะเรียนเอาไว้ ก็ให้เอาอย่างเขาแต่อย่าให้นับถือเลื่อมใสไปทีเดียว"

ในรัชกาลที่ ๔ คือพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเปลี่ยนแปลงระเบียบการต่าง ๆ ให้เหมาะสมแก่กาลสมัยเป็นอันมาก เพราะตั้งแต่รัชกาลที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๓ มีระเบียบการปกครอง สภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศยังเหมือนครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นอันมาก ตั้งแต่รัชกาลที่ ๔ เป็นต้นมาเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเปิดการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศอย่างกว้างขวาง ยอมรับความเจริญทางวิทยาศาสตร์และความก้าวหน้าต่าง ๆ มาใช้อย่างระมัดระวัง เปิดประตูค้าขายกับชาวตะวันตก ขยายพระนครออกไปทางทิศตะวันออก เพราะความเจริญทางเศรษฐกิจเป็นเหตุให้ประชาชนในพระนครเพิ่มจำนวนมากขึ้น ออกหนังสือราชกิจจานุเบกษา จัดตั้งโรงกษาปณ์ เป็นต้น ได้ทรงสร้างพระปฐมเจดีย์ ได้ทรงพบหินศิลาจารึกสมัยสุโขทัย ทรงบัญญัติกฎหมายขึ้นเกือบ ๕๐๐ ฉบับด้วยพระองค์เองที่เต็มไปด้วยมนุษยธรรม ทรงปกครองประเทศพร้อมทั้งทรงบำรุงฟื้นฟูยกย่องพระบวรพุทธศาสนาและทรงยังทุกอย่างให้เจริญสวัสดีพ้นอันตรายภัยพิบัติ ทรงเริ่มตั้งพิธีมาฆบูชา และวิสาขอัฏฐมีบูชา กล่าวได้ว่าทรงมี

น้ำพระราชหฤทัยเป็นนักวิทยาศาสตร์อย่างแท้จริง ทรงยอมรับวิชาการของตะวันตกเข้ามาใช้และทรงสนพระราชหฤทัยศึกษาค้นคว้ามากทางวิชาดาราศาสตร์ ทรงคำนวณทราบแน่ว่าจะเกิดสุริยุปราคาหมดดวงในประเทศไทยที่ตำบลหว้ากอ แขวงเมืองประจวบคีรีขันธ์ ในวันที่ ๑๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๑๑ เวลา ๑๐.๓๒ น. ทางราชการปัจจุบันได้กำหนดให้วันที่ ๑๘ สิงหาคมของทุกปีเป็นวันนักวิทยาศาสตร์ไทย ได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจทุกอย่างเหมาะแก่กาลสมัยตลอดเวลา ๑๗ ปีเศษแห่งรัชสมัยของพระองค์

ในรัชกาลที่ ๕ คือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจปกครองแผ่นดินในแนวทางแห่งสมเด็จพระบรมราชชนกให้ก้าวหน้าไปเป็นอันมาก ทรงเปลี่ยนแปลงแบ่งส่วนราชการปกครองแผ่นดินจากแบบเก่าซึ่งมีอยู่ ๖ กรม คือเวียง วัง คลัง นา สมุหกลาโหม และสมุหนายกมาเป็นแบบกระทรวง กรม ในปัจจุบัน ทรงแบ่งเขตการปกครองประเทศเป็นมณฑล จังหวัด เป็นต้น ทรงเปลี่ยนแปลงขนบธรรมเนียมประเพณีให้เหมาะแก่สมัย ทรงปรับปรุงการเก็บภาษีอากรเป็นรายได้ของแผ่นดินโดยรอบคอบเคร่งครัด ทรงบำรุงการเกษตรและคมนาคมเพื่ออาชีพของราษฎรกว้างขวางออกไป มีรถราง รถไฟ กรมไปรษณีย์ ส่งจดหมาย ส่งโทรเลข ปรับปรุงการศาลพร้อมทั้งกฎหมาย ทรงบำรุงพระศาสนาและการศึกษา โปรดอาราธนาคณะสงฆ์ มีสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงเป็นผู้อำนวยการศึกษาหัวเมือง ได้ทรงตั้งโรงเรียนขึ้นในวัดทั้งหลายเป็นการเริ่มต้นปฐมศึกษา มีพระเถระเป็นผู้อำนวยการศึกษาประจำมณฑลนั้น ๆ ต่อมาได้ทรงออกพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ได้ทรงตั้งโรงเรียนข้าราชการพลเรือนขึ้น ซึ่งต่อมาในรัชกาลที่ ๖ ได้โปรดเกล้าฯ สถาปนาขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามพระบรมราชปณิธาน ได้เสด็จพระราชดำเนินติดต่อ เยี่ยมเยือนประชาราษฎรในจังหวัดต่าง ๆ ด้วยพระองค์เอง และเพื่อให้ได้ทรงทราบถึงความเป็นอยู่แท้จริงของเขา จึงเสด็จฯ

โดยมิได้แสดงพระองค์ในฐานะพระมหากษัตริย์ จึงเป็นที่เข้าใจกันว่าทรงเป็นเพียงข้าราชการผู้ใหญ่ การเสด็จประพาสแบบนี้เป็นที่รู้จักกันในนามว่า "เสด็จประพาสต้น" นอกจากเสด็จประพาสภายในประเทศแล้วยังได้เสด็จฯ เยือนประเทศอื่นเพื่อสมานไมตรี ได้เสด็จฯ ต่างประเทศทางตะวันออก อาทิ สิงคโปร์ อินเดีย เมื่อพระชนมายุยังเยาว์ และได้เสด็จฯ ประพาสยุโรป ถึง ๒ ครั้ง ทำให้ได้ทรงทราบความเป็นไปภายในประเทศและต่างประเทศเป็นอย่างดี จึงทรงสามารถปรับปรุงให้บังเกิดความสุขความเจริญแก่ประเทศชาติและประชาชนในทุก ๆ ด้าน ทรงเป็นที่รักของประชาชนขึ้นโดยลำดับตลอดเวลาที่เสด็จอยู่ในพระสิริราชสมบัตินานขึ้น ประชาชนชาวไทยได้พร้อมกันสร้างพระบรมรูปทรงม้าถวายจารึกไว้ที่ฐานพระบรมรูปนั้นว่า "ปิยมหาราชาธิราช" ในวโรกาสที่เสด็จดำรงสิริราชสมบัติครบ ๔๐ ปีบริบูรณ์ เพราะทรงเป็นที่รักใคร่ยกย่องเคารพเทิดทูนเป็นล้นพ้นของราษฎร เพราะทรงนำประเทศชาติให้ผ่านพ้นอุปสรรคอันตราย ทรงปกครองให้เกิดความสุขความเจริญแก่ประชาราษฎรทั่วไป ทรงมีความรักคือพระเมตตากรุณาในประชาชน ทรงปกครองประชาชนเหมือนอย่างบิดาปกครองบุตร ดังพระราชดำรัสที่ตรัสแก่ราษฎรผู้มาเฝ้าครั้งหนึ่งว่า "เราจะเป็นเหมือนบิดาของเจ้าเสมอไป ย่อมยินดีด้วยในเวลามีสุข และช่วยปลดเปลื้องอันตรายในเวลามีภัยได้ทุกข์" ได้พระราชทานสิทธิแก่ราษฎรในการที่จะนับถือศาสนา และพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์แก่ทุกศาสนาบรรดามีในเมืองไทย ปรากฏหลักฐานในพระบรมราชโองการครั้งหนึ่ง ตอนหนึ่งว่า "การศาสนานั้นไม่เป็นที่ขัดขวางสิ่งใดในราชการแผ่นดิน ผู้ใดเห็นว่าศาสนาใดถูกต้องก็ถือตามชอบใจของผู้นั้น ผิดถูกก็อยู่แต่ผู้ถือศาสนานั้นเอง" พระราชกรณียกิจยิ่งใหญ่อีกประการหนึ่งที่นำมากล่าวกันอยู่เสมอคือการเลิกทาส การเลิกทาสในประเทศอื่นนั้นเป็นเหตุให้เกิดสงครามกลางเมืองขึ้นหลายประเทศ แต่ในประเทศไทยได้ทรงกระทำด้วยพระปรีชาสามารถ ทรงดำเนินสายกลาง

ไม่ให้เดือดร้อนทั้งเจ้าของทาสและตัวทาสเอง โดยทรงใช้เวลาในการเลิกทาสถึง ๓๗ ปีจึงสำเร็จในพ.ศ. ๒๔๔๘ โดยได้ทรงตราพระราชบัญญัติยกเลิกการมีทาสโดยสิ้นเชิง การปกครองโดยมีรัฐธรรมนูญก็มิได้ทรงมีความรังเกียจ ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งในที่แห่งหนึ่งว่า "ข้าพเจ้าไม่มีความรังเกียจอันใดซึ่งจะมีกฎหมายกำหนดพระบรมเดชานุภาพของพระเจ้าแผ่นดินเช่นประเทศทั้งปวงมีกำหนดกันนั้น เมื่อจะทำกฎหมายสำหรับแผ่นดินให้เป็นหลักฐานไว้นี้" แต่ราษฎรยังไม่พร้อมในขณะนั้น ทรงปฏิบัติเร่งรัดในด้านการศึกษาของราษฎร และในทุก ๆ ด้านเพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการปกครองตนเองและบ้านเมืองในสมัยเวลาต่อไป ๔๒ ปีเศษในรัชกาลของพระองค์จึงเป็นเวลาที่ไม่เพียงพอในความเคารพต้องการของประชาชน

ในรัชกาลที่ ๖ คือพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงปกครองปฏิบัติพระราชกรณียกิจสืบต่อให้บังเกิดความเจริญในทุก ๆ ด้าน ทั้งในด้านการปกครอง และด้านการศึกษา เป็นต้น เช่นทางด้านการศึกษาได้ทรงตราพระราชบัญญัติประถมศึกษาขึ้น เพิ่มโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษา ทรงปรับปรุงโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สถาปนาขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทย พระราชทานนามว่า "จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมชนกนาถ ทรงตั้งกองลูกเสือและเสือป่าขึ้น ทรงตัดสินพระราชหฤทัยให้ประเทศไทยเข้าเป็นฝ่ายสัมพันธมิตร เป็นฝ่ายชนะในมหาสงครามโลกครั้งที่ ๑ ทำให้เกิดผลดีแก่ประเทศหลายด้าน ได้รับยกย่องให้มีฐานะและสิทธิเท่าเทียมกับประเทศสัมพันธมิตรทั้งหลาย ได้เข้าร่วมในการประชุมสันติภาพที่ประเทศฝรั่งเศส เข้าเป็นสมาชิกขององค์การสันนิบาตชาติ และหลายชาติต้องยอมยกเลิกสนธิสัญญาที่ผูกมัดไทยเรื่องอำนาจศาลและภาษีศุลกากร เป็นโอกาสให้ไทยได้เรียกร้องขอแก้สนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมจากประเทศอื่นในเวลาต่อมา ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องต่าง ๆ ทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรองขึ้นเป็น

อันมาก ทั้งพระราชบันทึกประจำวันต่อกันหลายเล่มสมุด ทรงพระราชนิพนธ์บทปลุกใจให้รักชาติไว้มาก พระราชกรณียกิจด้านการปรับปรุงประเพณีและวัฒนธรรมอันเป็นผลดีแก่ประเทศมีมากมายหลายประการ และที่ใช้สืบเนื่องมาจนปัจจุบันก็มีมาก ดังเช่นตรากฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์ พ.ศ. ๒๔๖๗ ประกาศใช้นามสกุล พระราชทานนามสกุลด้วยพระองค์เองไว้มากมาย แสดงเป็นพระราชปรารภไว้ว่าทรงมีพระราชเจตนาให้เกิดความภาคภูมิใจที่ตนจะได้เป็นผู้ประกอบคุณงามความดีเพื่อดำรงวงศ์สกุลของตน และให้เกิดความละอายที่ตนจะเป็นผู้นำความเสื่อมเสียมาสู่ชื่อเสียงของสกุล ประเทศชาติก็จะพลอยได้รับประโยชน์ในการที่ผู้รักเผ่าตระกูลจะประกอบแต่คุณงามความดี เป็นประโยชน์เกิดทูนทั้งสกุลวงศ์และประเทศชาติด้วย ได้พระราชทานแบบธงชาติคือธงไตรรงค์ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ทรงประกาศใช้พระพุทธศักราช ใช้การนับเวลาเป็นระบบสากล ๑๕ ปีเศษแห่งรัชกาลของพระองค์จึงเต็มไปด้วยพระราชกรณียกิจที่เป็นคุณเป็นประโยชน์ องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติได้ประกาศยกย่องว่าทรงเป็นบุคคลสำคัญของโลกพระองค์หนึ่ง ประชาชนชาวไทยก็ได้ยกย่องพระองค์เป็นสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า

ในรัชกาลที่ ๗ คือพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงปกครองประเทศสืบต่อมาโดยมีอภิรัฐมนตรี ได้ทรงออกกฎหมายเพื่อความเจริญของบ้านเมือง เพื่อคุ้มครองและส่งเสริมความสุขของประชาชนเป็นจำนวนมาก ทรงอุปถัมภ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ ต้องทรงต่อสู้กับสงครามเศรษฐกิจซึ่งเกิดเสื่อมโทรมขึ้นทั่วโลก ตลอดถึงประเทศไทย เพื่อให้เกิดดุลยภาพระหว่างรายรับรายจ่ายเป็นต้น ต้องมีการยุบตัดทอนเปลี่ยนแปลงลดลงทุกอย่าง ตั้งต้นแต่พระองค์เอง ดังในประกาศฉบับหนึ่งลงท้ายว่า "ครั้งนี้เป็นเวลาที่ชาวสยามทุกจำพวก นับแต่พระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวลงไปถึงราษฎรพลเมือง จะต้องช่วยกันรักษาบ้านเมืองให้พ้น

อันตรายด้วยโภคกิจวิปริตทั่วทั้งโลก จำต้องยอมทนความลำบากด้วยกันไปชั่วคราว และหวังใจด้วยกันว่าจะพ้นความอัตคัดขัดสนได้ในไม่ช้านาน' ได้ทรงเตรียมประเทศไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย และได้พระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามในวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ พระราชกรณียกิจสำคัญประการหนึ่งในรัชกาลที่ ๗ คือการสมโภชกรุงเทพมหานครครบ ๑๕๐ ปี ในพ.ศ. ๒๔๗๕ โปรดให้มีการมหกรรมสมโภชพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรแก้วมรกต มีพระราชพิธีเปิดสะพานปฐมบรมราชานุสรณ์ หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า "สะพานพระพุทธยอดฟ้า" ประดิษฐานพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก สมเด็จพระปฐมกษัตริย์แห่งพระราชวงศ์จักรี ขึ้นเป็นพระบรมราชานุสรณ์ ๙ ปีเศษแห่งรัชกาลของพระองค์ได้แสดงให้เห็นถึงความที่ทรงเสียสละทุกอย่างเพื่อรักษาประเทศชาติและเพื่อความสุขของประชาชน

ในรัชกาลที่ ๘ คือพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ได้ทรงเป็นพระมหากษัตริย์เมื่อทรงมีพระชนมายุเพียง ๙ พรรษาขณะทรงศึกษาอยู่ในต่างประเทศ เมื่อเสด็จฯ นิวัติประเทศไทยครั้งแรกในฐานะทรงเป็นพระมหากษัตริย์ทรงมีพระชนมายุเพียง ๑๓ พรรษาเท่านั้น และประทับอยู่เพียง ๒ เดือน แต่ก็ทรงยังให้เกิดความปลาบปลื้มปีติและจงรักภักดีอย่างยิ่งนับแต่นั้นมา เสด็จนิวัติพระมหานครอีกครั้งเมื่อ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ หลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ เพิ่งยุติ ผู้คนพลเมืองอยู่ในสภาพว้าวุ่นและเสียขวัญ การเสด็จนิวัติครั้งหลังนี้จึงเป็นที่อบอุ่นใจไปทั่วประเทศ แม้ว่าสถานการณ์ในบ้านเมืองจะยังสับสนปรวนแปรอยู่ก็ทรงพระปรีชาสามารถประกอบพระราชภารกิจได้อย่างสมบูรณ์ด้วยพระราชวิริยะอุตสาหะยิ่งยวด ทรงใส่พระราชหฤทัยยิ่งนักต่อความเป็นอยู่ของพสกนิกรทั่วไปตลอดถึงชาวต่างชาติที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารด้วย ได้เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรในจังหวัดต่าง ๆ โปรดให้เข้าเฝ้าฯ อย่างใกล้ชิด ในการเสด็จฯ

เยี่ยมพ่อค้าประชาชนชาวไทยและชาวจีนในย่านสำเพ็งนั้น ได้นำให้เกิดสิริมงคลแก่พวกเขา ความร้าวฉานระหว่างไทยจีนสงบลงด้วยพระบารมีและพระมหากรุณาธิคุณ ๑๒ ปีเศษแห่งรัชกาลของพระองค์ทำให้ทรงเป็นมิ่งขวัญเป็นที่เทิดทูนผูกพันใจประชาชนอย่างยิ่ง ประชาชนมีความอบอุ่นใจ มีความสุข มีความปีติประทับตาประทับใจที่ได้มีพระมหากษัตริย์ผู้ทรงมีพระราชจริยวัตรละมุนละไมงดงาม เปี่ยมด้วยพระเมตตากรุณา สง่างามบริสุทธิ์ผุดผ่องสมลักษณะพระมหากษัตริยชาติ

สมเด็จพระบุรพมหากษัตราธิราชเจ้าทุกพระองค์ ตั้งแต่องค์พระปฐมบรมกษัตราธิราชเจ้า ได้ทรงตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งพระราชวงศ์ ตั้งระบอบการปกครอง และมุขอำมาตย์มนตรีเสวกามาตย์ทั้งปวง นำการปกครองประเทศชาติให้พัฒนาสถาพรมาโดยลำดับ จึงทรงเป็นองค์บุพการีของประชาชนชาวไทยทั้งปวงในปัจจุบัน ทุกพระองค์เสด็จมาและทรงดำเนินพระราชประศาสโนบายปกครองประเทศอย่างเหมาะสมแก่กาลเทศะนั้น ๆ รัชกาลที่ ๑ เสด็จเข้ามาในขณะที่ต้องการฟื้นฟูตั้งประเทศชาติพระราชวงศ์ ตั้งระบอบการปกครองรักษาป้องกันประเทศชาติพร้อมทั้งพระบวรพุทธศาสนา เป็นต้น รัชกาลโดยลำดับก็เสด็จมาในช่วงที่เวลาต้องการ ได้ทรงดำเนินพระราชประศาสโนบายอย่างเหมาะสมมาทุก ๆ สมัย ทรงยืนยันในโอกาสที่ควรยืนยัน ทรงยินยอมผ่อนปรนในโอกาสที่ควรยินยอมผ่อนปรน เป็นการณวสิกะคือปฏิบัติไปตามควรแก่เหตุการณ์เพื่อรักษาประเทศชาติศาสนาเป็นต้นไว้ และพัฒนาให้เจริญ สถาบันของชาติไทยของคนไทยจึงตั้งดำรงอยู่ได้ถึงบุคคลทุกพวกทุกฝ่ายในปัจจุบันทั้งหมด

ในรัชกาลปัจจุบัน สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงเป็นสมเด็จพระมหากษัตราธิราชพระองค์ที่ ๙ แห่งพระบรมราชวงศ์จักรี ได้ทรงแสดงพระบรมราชปณิธานไว้โดยมีพระปฐมบรมราชโองการในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม

พ.ศ. ๒๔๙๓ ว่า "เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม" แล้วทรงหลั่งทักษิโณทก ตั้งพระราชสัตยาธิษฐานที่จะทรงบริหารพระราชอาณาจักรโดยทศพิธราชธรรม และในพระราชกรณียกิจที่ทรงปฏิบัติแล้ว และกำลังทรงปฏิบัติอยู่ ก็เป็นประจักษ์พยานแก่พสกนิกรตลอดถึงชาวประชานานาชาติว่าทรงมีพระราชวิริยะอุตสาหะในอันที่จะทรงประพฤติปฏิบัติตามพระบรมราชปณิธานที่ได้พระราชทานไว้นั้นทุกประการ ทรงตั้งอยู่ในกตัญญูกตเวทิตาธรรม ทรงปกครองแผ่นดินโดยธรรม มีพระมหากรุณาเป็นที่ไปในเบื้องหน้า ทรงประกอบพระราชกรณียกิจทั้งปวงเพื่อประโยชน์สุขแห่งประชาชนโดยไม่ทรงคำนึงถึงความลำบากเหนื่อยยาก ไม่ทรงคำนึงถึงภัยอันตรายทั้งปวง ในทุกด้าน ทุกทาง อาทิ ในการพัฒนาการศึกษา ในการพัฒนาที่ดิน และในสวนจิตรลดาก็โปรดให้ทำนา เลี้ยงโคนม เป็นต้น เพื่อใช้ที่ดินให้บังเกิดเป็นประโยชน์และเป็นการทดลองทดสอบต่าง ๆ ด้วย ในการพัฒนาป่าไม้ การทำฝนหลวง การพัฒนาชลประทาน ทำการขุดคลองระบายน้ำ อ่างเก็บน้ำ การบริการแพทย์หลวงแก่ประชาชน การอุปถัมภ์ศาสนา ในปีหนึ่ง ๆ ทรงอุทิศเวลาไม่ต่ำกว่า ๒๐๐ วัน โดยประมาณ เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรและทอดพระเนตรกิจการโครงการพัฒนาตามพระราชดำริในท้องถิ่นทุรกันดารทั่วทุกภาคของประเทศ ในการนี้ ได้ทรงวางแผนพัฒนาเพื่อความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงในพื้นที่ดังกล่าวในทุกด้านอย่างสอดคล้อง มีการประสานประโยชน์และเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เหตุที่เสด็จพระราชดำเนินไปถึงสถานที่นั้นด้วยพระองค์เอง และได้ทรงศึกษาเพื่อทรงทราบความเป็นไปในที่นั้น ๆ อย่างแท้จริง จากการทรงพบประชาชน ทรงไต่ถามตรวจตราอย่างถี่ถ้วน พระราชทานพระราชดำริในการวางโครงการพัฒนาร่วมกับเจ้าหน้าที่ในส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งฝ่ายพลเรือน ตำรวจ ทหาร ได้ทรงทราบปัญหาขัดข้องและทางที่จะแก้ปัญหานั้น ๆ ได้โดยถูกต้อง แต่ละท้องถิ่น

ย่อมมีปัญหาต่าง ๆ กัน การปฏิบัติแก้ปัญหาก็ต้องทรงปฏิบัติต่าง ๆ กัน ตามควรแก่ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น เช่น ปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกิน และปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการชลประทาน ก็มีพระราชดำรัสให้สำรวจสถานที่สร้างอ่างเก็บน้ำที่มีประโยชน์อเนกประสงค์ โปรดให้จัดที่ดินแบ่งปันประชาชนเพื่อการเกษตรและส่งเสริมการเกษตรกรรมทุกแขนง ทรงส่งเสริมกิจการธนาคารข้าว ธนาคารโคกระบือ โปรดการประหยัดมัธยัสถ์ โดยการใช้วัสดุอุปกรณ์พื้นบ้านที่หาได้ง่ายเป็นต้น ได้ทรงแนะนำระบบสหกรณ์ ซึ่งหมายความว่าการทำงานร่วมกัน เพราะจะได้ช่วยเหลือแนะนำและเปลี่ยนความรู้กัน แต่สมาชิกสหกรณ์ทุกคนจะต้องเคร่งครัดต่อวินัย ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริต มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สามัคคีกลมเกลียวกัน รู้จักประหยัด และต้องปฏิบัติตามหน้าที่ของตน จึงทรงเป็นร่มเกล้าของชาวไทยโดยแท้ ทั้งนี้เพราะทรงเป็นกตัญญูกตเวทีต่อสมเด็จพระบุรพมหากษัตราธิราชเจ้า ผู้ทรงนำพระราชวงศ์และมุขอำมาตย์มนตรีทั้งปวง เป็นต้น ฉะนั้นจึงทรงเป็นบุพการีของประชาชนทั้งปวงอีกด้วย

ธรรมที่ทำให้บุคคลเป็นบุพการีและกตัญญูกตเวทีนั้น รวมเข้าก็คือธรรมเป็นเครื่องเกื้อกูลกันและกันนั่นเอง คือความประพฤติที่เป็นธรรม เป็นคุณเกื้อกูล มิใช่เป็นโทษ อาทิทศพิธราชธรรมสำหรับพระมหากษัตริย์และผู้ปกครองทั้งหลาย และในการปฏิบัตินั้นก็ประกอบด้วยสัปปุริสธรรม คือธรรมของสัตบุรุษ ๗ ประการ ได้แก่

๑. ธัมมัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ
๒. อัตถัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักผล
๓. อัตตัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักตน
๔. มัตตัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ
๕. กาลัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา

๖. ปุคคลัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล

๗. ปริสัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักบริษัท คือหมู่ชน

ประกอบกับธรรมที่ตรัสไว้โดยชื่ออื่น แต่ก็รวมเข้าเป็นข้อปฏิบัติอันเป็นคุณเกื้อกูลให้เกิดความสุข มิใช่เป็นโทษให้เกิดทุกข์ ผู้ปฏิบัติที่เป็นคุณเกื้อกูลก่อนได้ชื่อว่าเป็นบุพการี ผู้ปฏิบัติเกื้อกูลคือเป็นคุณเกื้อกูลตอบแทนก็เป็นกตัญญูกตเวที รวมเข้าง่าย ๆ ก็คือว่า ให้ทำความดีที่เกื้อกูลนั่นเอง ตราบใดบุคคลทั้งหลายผู้รวมกันอยู่เป็นหมู่ตั้งแต่หมู่เล็กจนถึงหมู่ใหญ่ ต่างประกอบความดีที่เป็นคุณเกื้อกูลแก่กันและกัน ต่างก็ได้ชื่อว่าเป็นบุพการีเป็นกตัญญูกตเวทีตราบนั้น ความตั้งมั่นความเจริญของหมู่ชนนั้นย่อมดำรงอยู่ จึงเป็นหน้าที่ของบุคคลทุกคนจะพึงประกอบคุณงามความดีเพื่อเกื้อกูลกันและกันให้มากที่สุด เว้นการปฏิบัติกระทำสิ่งที่เป็นโทษก่อให้เกิดทุกข์ภัยพิบัติต่อกันและกัน เป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อกันและกันในโอกาสฉลองสมโภชกรุงรัตนโกสินทร ๒๐๐ ปีครั้งนี้ และปฏิบัติสืบต่อตลอดไป

ในโอกาสกรุงรัตนโกสินทร์ตั้งมั่นดำรงยั่งยืนมาถึง ๒๐๐ ปี รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณแห่งสมเด็จพระมหากษัตราธิราชเจ้าจำเดิมแต่พระปฐมบรมกษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ที่ทรงสืบพระราชสันตติวงศ์มาถึง ๙ พระองค์ในปัจจุบัน ล้วนทรงปกครองบ้านเมืองให้ร่มเย็นเป็นสุขสงบเรียบร้อยมาช้านาน และรำลึกถึงพระราชประเพณีที่สมเด็จพระบุรพมหากษัตราธิราชเจ้าได้ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเป็นการสมโภชพระนครครั้งแรกในรัชกาลที่ ๑ พ.ศ. ๒๓๒๘ (ร.ศ. ๔) เมื่อสร้างกรุงและวัดพระศรีรัตนศาสดารามแล้ว ต่อมาในรัชกาลที่ ๓ โปรดให้ฉลองสมโภชวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพ.ศ. ๒๓๘๑ (ร.ศ. ๕๗) ต่อมาอีกเมื่อครบ ๑๐๐ ปีในรัชกาลที่ ๕ พ.ศ. ๒๔๒๕ และ ๑๕๐ ปีในรัชกาลที่ ๗ พ.ศ. ๒๔๗๕ จึงประกาศงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี

อนึ่ง รัฐบาลและปวงชนชาวไทยได้สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณแห่งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกพระผู้ทรงตั้งกรุงรัตนโกสินทร์และพระบรมราชวงศ์จักรี พร้อมทั้งระบอบการปกครอง และมุขมนตรีเสนามาตย์ทั้งปวง กับทั้งทรงฟื้นฟูยกพระพุทธศาสนา บำรุงประชาชนให้เป็นสุข ดังที่มีแสดงในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาสรุปไว้ว่า "ตั้งแต่เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ก็ทรงพระอุตสาหะครอบครองแผ่นดินโดยขัตติยานุวัตร ต่อสู้ข้าศึกที่บังอาจมาย่ำยีให้ปราชัยพ่ายแพ้ไปทุกครั้ง ทั้งปราบปรามศัตรูหมู่ร้ายทั้งภายในและภายนอกราบคาบ แผ่พระราชอาณาจักรกว้างขวางยิ่งกว่าแผ่นดินใด ๆ ในครั้งกรุงเก่าแต่ก่อนมา ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและประชาชนทั่วพระราชอาณาจักรเป็นอเนกประการ" จึงพร้อมกันเทิดทูนเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โดยถวายพระราชสมัญญาเป็นมหาราช

สมเด็จพระมหากษัตราธิราชเจ้าทุกพระองค์ ผู้ทรงดำรงไอศวรรยาธิปัตย์ปกครองประเทศชาติประชาชนให้มีความสุขความเจริญมาโดยลำดับ ได้ชื่อว่าทรงเป็นบุรุษอาชาไนย ตามพระพุทธนิพนธ์ที่ตรัสไว้ว่า

"ทุลฺลโภ ปุริสาชญฺโญ น โส สพฺพตฺถ ชายติ
ยตฺถ โส ชายตี ธีโร ตํ กุลํ สุขเมธติ

บุรุษอาชาไนยหาได้ยาก บุรุษอาชาไนยย่อมไม่เกิดขึ้นในที่ทั่วไป บุรุษอาชาไนยผู้ทรงปัญญาเกิดในที่ตระกูลใด ตระกูลนั้นย่อมบรรลุถึงความสุข"

"สปฺปุริโส ภิกฺขเว กุเล ชายมาโน พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ" เป็นอาทิ ความว่า "ภิกษุทั้งหลาย สัตตบุรุษเกิดขึ้นในสกุล ย่อมเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุข แห่งชนเป็นอันมาก ย่อมยังประโยชน์–เกื้อกูลและสุขให้สำเร็จแก่มารดาบิดา แก่บุตรภริยา แก่หมู่คนผู้เป็นทาสกรรมกร แก่มิตรอมาตย์ แก่สมณพราหมณ์ เปรียบเหมือนมหาเมฆยังฝนให้ตก ทำ

ข้าวกล้าให้สำเร็จ ย่อมยังประโยชน์เกื้อกูลและสุขให้เกิดแก่มหาชน ฉะนั้น”

สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐได้ทรงรำลึกถึงพระราชอุปการคุณูปการแห่งสมเด็จพระบุรพมหากษัตราธิราชเจ้าแห่งพระบรมราชวงศ์จักรีทุกพระองค์ นับแต่พระปฐมบรมกษัตราธิราชเจ้าผู้ทรงสถาปนาพระบรมราชวงศ์ ทรงตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ และทุก ๆ อย่างทุก ๆ พระองค์ ซึ่งได้ทรงสืบพระราชสันตติวงศ์มาโดยลำดับ เป็นต้นทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทานถวาย ชื่อว่าได้ทรงตั้งอยู่ในกตัญญูกตเวทิตาธรรมภูมิชั้นของสาธุชน ตามพระพุทธนิพนธ์ที่ตรัสไว้ว่าภูมิเวสาธุรูปานํ กตญฺญูกตเวทิตา ความกตัญญูกตเวทีเป็นภูมิชั้นของสาธุชน

ขออำนาจแห่งพระราชกุศลทักษิณานุปทานที่ทรงบำเพ็ญถวายทรงพระราชอุทิศถวายทั้งปวงนี้ จงเป็นผลสัมฤทธิ์ผลิตวิบากสุขสมบัติและเป็นไปเพื่อเฉลิมพระเกียรติแห่งสมเด็จพระมหากษัตราธิราชเจ้าและทุกพระองค์ที่ทรงพระราชอุทิศถวาย

ขอพระบรมเดชานุภาพแห่งสมเด็จพระบุรพมหากษัตราธิราชเจ้าทุกพระองค์ได้อภิบาลรักษาสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า พร้อมทั้งสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ให้ทรงพระเจริญราชสิริสวัสดิ-พิพัฒนมงคลทุกประการ พร้อมพระราชวงศ์ มุขมนตรีอำมาตย์ ชาวประชาราษฎร และสมณชีพราหมณ์ ตลอดจิรกาล

รับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนาในทุลลภกถา ฉลองพระเดชพระคุณประดับพระปัญญาบารมียุติลง เอวํก็มีด้วยประการฉะนี้ขอถวายพระพร.

rain and causes the rice to grow. He is beneficent to others and also brings happiness to them".

His Majesty the King in his benevolence fully appreciates the kindness of his ancestors, all the previous kings of the Chakri dynasty, beginning with King Rama I who set up the dynasty and laid the foundations of Ratanakosin. Thus His Majesty is making merit which he intends to dedicate to his ancestors. He is therefore practising "Kataññū Katavedi" which is one characteristic of the virtuous man.

As a result of His Majesty's merit-making may there be happiness, and may all the Chakri Kings of yore remain forever illustrious.

May the power of all the Chakri Kings of yore protect both Their Majesties the King and the Queen. May their glory shine forth forever and may they enjoy prosperity for all time, together with the royal family, the government, the people and the monkhood.

Translated by
Bang-Orn Savangvarorose
Language Institute,
Chulalongkorn University
October 1985

Thanks to Melvyn Sharman for his corrections.

why His Majesty's Government announced that celebrations were to be held to mark the Ratanakosin Bicentennial.

On the occasion of the Ratanakosin Bicentennial, the government as well as the Thai people unanimously agreed to bestow upon King Rama I the title of "the Great" in order to demonstrate their appreciation for all the kindness he showed to the country. It was he who constructed Ratanakosin, laid the foundations of the Chakri dynasty and reformed the system of government as well as the Buddhist religion. He brought happiness to the Thai people and provided for their welfare as witnessed in the historical annals, "Since his ascension to the throne, he has ruled over the country with great zeal. He has defeated those enemies who would intrude upon Thailand's sovereignty, put down internal opponents and vanquished threats from without the country. He has extended the country's boundaries farther than in the time of Ayudhya. Moreover, he is an ardent supporter of Buddhism, and has improved the welfare of his people".

All these Thai monarchs who have reigned over the country and brought prosperity to their people are called "Purisajaneyyo", men of noble birth. According to the Buddist saying. "There are few men of noble birth. Such a man is not born every day. If he possesses wisdom, then his family will attain happiness".

"A virtuous man is destined to support and help others; it is his duty to act in accordance with the benefit and happiness of the many. He will help, support, and bring happiness to his father, mother, wife and offspring as well as to his attendants, friends and monks. He can be compared with the cloud that brings

2. Understand the consequences of action
3. Understand his inner self
4. Understand moderation
5. Understand the importance of timing
6. Understand the nature of the individual
7. Understand the nature of the general class.

These Dhammas represent those actions that lend help and support to others, and thus create happiness. A person who supports others is called "Bubhakaree", and the person who appreciates the kindness done to him and insists on repaying it, is called "Kataññū". Anybody, no matter what community he belongs to, can be also called by these titles if he supports others or acknowledges what has been done for him. The durability and stability of the community depends on individuals assisting one another as much as they can, and also on avoiding any action which could be considered harmful and would cause others suffering.

On the occasion of the "Ratanakosin Bicentennial", celebrating the fact that Bangkok has been in existence for 200 years, His Majesty's Government would like to express its deep gratitude to all nine Chakri monarchs, from King Rama I to the present King. They have all reigned over the country successfully, and have brought both peace and prosperity to the nation. The government also bore in mind the royal tradition of merit-making in deciding to celebrate Ratanakosin. For example, celebrations were held when it was first constructed in 1785. (B.E. 2328 or the 9th year of Ratanakosin era), and again in 1885 (B.E. 2425) to mark its centenary. Celebrations were also held to mark its 150th anniversary in the reign of King Rama VII in 2035 (B.E. 2475). This is

tive study of the problems, then draws up the necessary plans, working closely with government officials as well as with the army and the police. Since each part of the country has its own unique problems, however, there need to be different solutions appropriate to their particular nature. For example, in some parts of the country there is insufficient land for farming; in others, there is a lack of water for irrigation. He has solved these problems by constructing reservoirs and dividing up the land for agricultural purposes. Moreover, he firmly supports the idea of rice and cattle banks. He prefers people to be thrifty, to use simple, natural materials that are either readily available or easily obtainable. He has inspired the spirit of cooperation in his people. People have to work together and help one another, which requires each individual member of the group to maintain the strictest discipline. Moreover, each individual has to be diligent, faithful, compassionate and united, in addition to which he also has to be thrifty and conscious of his obligations.

Thus, the present king is a perfect example of a really benevolent leader. Moreover, he is "Kataññū Katavedi" towards his ancestors as well as being "Bupakaree" to his people.

The Dhamma practice by which people become "Bubhakaree" and "Kataññū Katavedi" may also be beneficial to other people as well. The "Ten Dhammas for Kings and Rulers" is an example of this kind of practice. In order to practise the "Ten Dhammas", the king or ruler must possess "Sappuris Dhamma", or the "Seven Dhammas for a Man of Virtue". They are as follows :

A virtuous man should

1. Understand causality

for a King. His activities, both past and present, bear witness to the efforts he has made to fulfill his vow. He reigns over the country with justice and moreover, is in "Katavedi Dhamma" in that he acknowledges what has been done for him and appreciates the kindness he has received. He is compassionate and indulges only in those activities that will result in the well-being and happiness of his people. At the same time he shuns neither trouble nor danger in the performance of his duties, and has accomplished a great deal, even in the grounds of the Chitlada palace. In order to utilize the land to maximum efficiency and at the same time conduct a number of experiments, he has ordered it to be used for the growing of rice and the raising of cattle. Moreover, he is responsible for a number of improvements in the field of education, land conservation, forestry and irrigation and has even made artificial rain. He orders canals to be dug for irrigation and reservoirs to be constructed; and encourages doctors to serve people in upcountry areas. He dedicates at least 200 days out of every year to visiting his people and examining the model projects that he has instigated in various barren parts of the country. In these largely unfertile areas, he has devised projects down to the last detail for improving agriculture and national security. With regard to his projects, he takes steps to ensure that the various organizations involved provide each other with mutual help and support.

As he himself has been to several parts of Thailand and asked his people about the nature of the problems in those parts, he is able to gain a better insight into the true nature of the problems and hence find solutions to them. He makes an exhaus-

His visit to the Chinese residents of Chinatown in Sampeng together with his sympathetic nature brought about a reconciliation between Thais and the Chinese in Thailand. His 12 years on the throne bore fruit in the form of love and loyalty on the part of his subjects. His gentle manner and forbearing nature made a deep and lasting impression.

All the kings of the Chakri dynasty, from King Rama I onwards, have governed Thailand in an exemplary manner, and in doing so have brought progress to the country. Essentially, they are our "Bubhakaree" in that whatever the kings have done for the country during their respective reigns has been in perfect step with the country's needs and the demands of the situation. King Rama I succeeded to the throne at a time when the country was in urgent need of wide-ranging reform. He not only founded the dynasty, but also laid the foundations for the administrative system as well as for the defence of the realm, and in addition, also reformed the Buddhist religion. The Chakri Kings have all taken a flexible approach towards governing the country. They have responded in an appropriate manner to each situation as it arose in order to preserve the integrity of the country and its religion, and also to bring about progress. That is why the Thai nation has endured thus far.

The present king who is the ninth in the Chakri line is of a benevolent nature. At his coronation on May 5, 1950 (B.E. 2493), he defined his intentions clearly, as follows:

"I will govern the country with justice, for the welfare of the Thai people". Then he poured holy water and made a vow to rule over the country in accordance with the Ten Dhamma Precepts

order to save the country from economic ruin. We will just have to weather the storm for a while, and hope that our troubles will soon pass''.

The king had prepared the country for democracy and presented the people with a constitution on December 10, 1932 (B.E. 2475). During his reign, one event of particular importance took place, namely the celebration of Ratanakosin which was held to commemorate its 150th anniversary in 1932 including the celebration of the Emerald Buddha. There was also a ceremony to open a new bridge, commonly called "The Bridge of Phra-budhajoodfah'', which was named after King Rama I. In front of the bridge, there stands a statue of King Rama I, the founder of the Chakri dynasty. During his 9 years on the throne, King Rama VII proved himself to be dedicated to the security of the nation as well as to the welfare of his subjects.

King Rama VIII, or "Phra-baad-somdet-phra-poramendhara-anantamahidol'', as he is also called, ascended the throne when he was only 9 years old, although as he was studying abroad, it was not until he was 13 years of age that he first returned to Thailand as king. At that time, although he stayed in Thailand for only a month, he was able to gain the loyalty of the Thai people. In 1945 (B.E. 2488), after World War II, he returned to Thailand for good. Even though the situation at that time was still somewhat confused, by making a supreme effort he managed to deal with the situation. Not only was he concerned about the way his people lived, he was also solicitous of the welfare of foreign residents in Thailand. He went to visit his people in several provinces, thus providing them with an opportunity to meet him face to face.

the use of surnames; in fact he even composed surnames for several of his attendants himself. He added that one should be proud of bringing honor to one's family name, and conversely one should be ashamed if one brought it dishonor. Indeed, the country as a whole would also stand to gain from those who cherished their family names and whose conduct was praiseworthy. King Rama VI was also responsible for designing our present-day flag. Moreover, he introduced a calendar based on the Buddhist era but the year was divided according to the international system (as opposed to the traditional lunar calendar). He ruled Thailand for 15 years and performed only those tasks which could be considered inherently beneficial. The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) praised him as a person of great stature and, like the Thai people themselves bestowed upon him the epithet, "the Great"

King Rama VII or "Phra-baad-somdet-phra-pok-klaw-chao-juuhua" to give him his full title, governed the country with the help of a number of ministries set up by him. He issued a number of edicts, the aim of which was to stimulate progress within the country as well as to improve the welfare of its people. In addition, he was also a celebrated patron of the arts and Thai culture. He had to struggle with the economy, which was in a sorry state. At that time the world economic situation was, in general, bad. He therefore tried to maintain a balance between income and expenditure. In fact, he himself even took a cut in salary as witnessed in the following announcement, "The time has come for all Thais, whatever their rank, from the king downwards, to cooperate in

future. According to his people, his 42 years on the throne were far too few.

King Rama VI or "Pra-baad-somdet-pra-mongkud-klaw-chaw-juhua" as he was called, introduced improvements in the government arena, and in the field of education among others. In the educational field, he issued a number of laws governing primary education, constructed more secondary schools, and reformed the civil service college, which had been set up by King Rama V, making it the first university in Thailand. In honor of his father, King Rama V, he named the university "Chulalongkorn" after him. In addition, he set up a Thai branch of the boyscouts and rangers.

He decided to allow Thailand to enter the First World War on the side of Allies. Being on the winning side brought Thailand a number of advantages; for example, the kingdom enjoyed the same status and the same privileges as the Allies. Thailand participated in the Assembly for Peace in France and was a member of the League of Nations. In addition, several countries abrogated the treaties that made Thailand subject to the jurisdiction of their law courts and customs duty. This later prompted Thailand to petition other foreign countries for amendments to unequal treaties.

King Rama VI was a prolific writer with a considerable output of both prose and poetry to his credit, and was known to keep a diary. Much of his literary output dealt with the theme of patriotism. He enhanced Thai culture and traditions and several of his innovations, such as the act of royal succession, have survived until the present day. In 1924 (B.E. 2467), he introduced

During the fortieth year of his reign, people decided to erect a statue of the King mounted on a horse. On the base of the equestrian statue they added the inscription, "Beloved Great King", which shows how much he was loved and respected by his people. He steered Thailand through troubled times and brought prosperity and progress to the country and its people. In addition, he was kind and merciful and ruled his people as a father rules his children. He once said to his people, "I will always be as your father. I shall be glad when you are happy, and will help you whenever you suffer or are in danger".

He granted his people the right to freedom of worship. Moreover, he patronized all religions in Thailand as witnessed by the wording of his royal decree, "Religions are not obstructive; one can believe in any religion that one thinks is right. Whether it is right or wrong depends upon the individual adherent".

One of the accomplishments for which he has received a great deal of acclaim is his abolition of slavery. The abolition of slavery in other countries was the cause of civil war but in Thailand this was not the case. He succeeded in abolishing slavery with perspicacity and skill and occasioned neither the slaves nor their owner's distress. He spent 37 years involved in this task before finally issuing a law abolishing slavery in 1905 (B.E. 2448). Moreover, he was not opposed to constitutions, as witnessed by his saying, "I do not mind having a law that limits the power of the king as in other countries. May my words bear witness to this". However, at that time people were not ready for constitutional government. King Rama V, however, educated his people, preparing them to take over the reins of government in the

Moreover, he modified and adapted a number of Thai traditions in order to keep pace with the changing times. He also made careful adjustments to the system of tax collection. In order to help people earn their living, he did much to promote agriculture and to develop means of communication in Thailand by the introduction of a railway network and by setting up a postal service for sending letters and telegrams.

The King also supported the Buddhist religion and was a firm believer in universal education. He gave permission for Buddhist monks under the leadership of Somdet-phra-maha-samana-choa-krom-phya- wachirayarnwarorot to organize education in upcountry areas. He established a number of schools in Buddhist Wats, laying the foundations for primary education in Thailand. Later, he issued a body of laws governing Buddhist monks and also set up a school for Civil Service Officials, which became Chulalongkorn University in the reign of King Rama VI just as he had envisioned.

In order to experience at first hand the way people rèally lived, he preferred to visit them in the provinces, not as a king but as a government official. These visits were known as "Sadet prapart-ton". Moreover, in order to foster good relations with foreign countries, he made a number of trips abroad, visiting such countries as Singapore and India. While still a youth, he had also toured Europe on a couple of occasions. These trips of his gave him more of an idea of the way in which both Thais and foreign peoples lived and thus enabled him to improve his own native country and the standard of living of its people. The longer he occupied the throne, the more his people grew to love him.

western technology. The capital was expanded to the east to accommodate the increase in population, which was due to development on the economic front. In addition, it was also for the first time during his reign that official announcements were compiled and published, and the King himself promulgated almost 500 acts of law. He also constructed the largest pagoda in Thailand. The stone tablets on which the first Thai letters were carved were discovered. King Rama IV was also a great patron of the Buddhist religion. He initiated a number of important rituals, such as those to commemorate the Lord Buddha's birth, enlightenment and passing away (Visakha-buja) and Makha-buja, to commemorate the day when the Lord Buddha delivered his first sermon to his five disciples. He was also a scientist, was very keen on astronomy and was very widely read in the subject. Once, he succeeded in calculating the exact time and date that an eclipse would occur as well as the place from which it could best be observed. The eighteenth of August every year has been designated "Thai Scientists' Day". This is because King Rama IV calculated that on 18 August 1863 (B.E. 2411) at 10 : 32 A.M. precisely, a full eclipse would be seen at Tamm-bon waa-kor in Pra-chuab kiree-kan Province.

King Rama V or "Pra-baad-somdet-phra-chula-chom-klaw-chaw-ju-hua" as he was also known followed in his father's footsteps in ruling the country, and brought progress in abundance to Thailand. He completely reformed the old system of government, replacing it with the administrative structure that we know today. He set up a number of ministries and departments and divided the country into regions and provinces respectively.

itself in the development of the country as a whole and even in his support of Buddhism, for he ordered that Buddhist temples be constructed, and the old ones be repaired. He opened up relations with the western powers as well as with oriental countries, and yet did so with prudence. He was always mindful of the development and security of the Thai nation. As for architecture during his reign, there was a synthesis of Thai and Chinese styles as is apparent in the Buddhist temples of the period. During the 27 years of his reign, King Rama III undertook that which was conducive to the happiness and welfare of the people as well as to the stability of the country. Even when there was a crisis in relations between the western and eastern powers towards the end of his reign, Thailand remained unaffected. This was due to careful judgement on his part in dealing with foreign countries as witnessed by his words before he passed away, "There will no longer be any war with Vietnam and Burma, except one involving the western powers. We have to be aware of this, and should not surrender any advantage to them. We should learn from them and imitate them, but avoid idolizing them".

King Rama IV or "Pra-baad-somdet-phra-chom-klaaw-chaw-juhua" as he was also known, introduced a series of reforms with regard to the system of government in order to bring it in line with the changing times. Between the reigns of King Rama I and King Rama III, the ruling system and social conditions were similar in many respects to those existing during the time of Ayudhya. On the other hand, the reign of King Rama IV, for example, witnessed a number of important changes. Thailand began to trade with foreign countries, which was followed up by the introduction of

and keep the people safe from harm". And all of his aims he achieved.

King Rama II, or "Phrabaad somdet phra phudha lert-laa-napalai" as he is also known, was a warrior, a statesman, an administrator, artist, poet and skilled artisan. His works, which enjoy a widespread reputation in several countries, are in a sense, the legacy he bequeathed to civilization. During the 15 years of his reign, the country was at peace, and prospered. It was he who initiated the Visakha Puja ceremony (a religious ceremony). He ordered a flag to be flown on all royal merchant ships that sailed to foreign ports. The flag was red with a white elephant inside a circle in the centre. It was called the white elephant flag and later became the national flag. There is ample evidence of the fact that at that time maritime trade was thriving, and thus Thai ships had to fly the flag in order to identify themselves. Even now Thai ships still fly a flag with a white elephant in the center. King Rama II was skilled in the art of war, in administrative affairs, as well as in art and literature, for which he received due recognition from the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO).

King Rama III, or "Phrabaad somdet phra nang-klaw-chaw-juuhua" as he was called acted on behalf of his father before ascending the throne himself. Therefore, he was well-accustomed to his duties when he began his reign and closely supervised affairs all over the country. With regard to the law, he was a firm believer in justice. In fact he was deeply concerned in general with the people's happiness and welfare. In addition, he proved himself an able manager as regards trade and economics. This manifested

constructed other important temples as well. In order to protect the capital, he also constructed city walls and dug canals surrounding it. He set up a framework for governing the country and reformed the legal system. With regard to religion, he patronized Buddhism, collected Buddhist texts and revised Buddhist doctrines as well as drawing up a system of rules of conduct for Buddhist monks.

While developing the country, King Rama I led his troops into battle against would-be invaders. He had to suppress them in order to preserve the integrity of the nation, and by doing so succeeded in saving Thailand. He combined the qualities of a great warrior with those of a great ruler.

During the 27 years of his reign, wars notwithstanding, he was busily engaged in construction. Not only did he found Krungthep and the exquisitely beautiful Temple of the Emerald Buddha, he also laid the good, solid foundations upon which the noble Chakri dynasty was built,and set down a number of guidelines for ruling the country which has evolved into the ruling system we know today. Moreover, he set up a system of laws for monks, and in doing so created Buddhist discipline out of disorder. The King also laid the foundations of literature and art, a legacy which has lasted down the generations to the present day. The sum total of his constructive efforts together with the Thai nation itself, have stood the test of time. His aims were clearly revealed in a literary work of his entitled, "Nirad Tah Din Dang" where he states, "With all my faculties, I intend to support and promote the Buddhist religion, to defend the country

that there is an abundance of "Bubhakaree" and "Katannu katavedi". The majority of high ranking officials in Thailand in the foot-steps of their king. All the kings from King Rama I onwards have been both virtuous and benevolent. They have acted as benefactors to people from all walks of life.

After having ascended the throne, King Rama I set about discharging his very first duty, that is, the foundation of Krungthep (Bangkok) and the construction of the royal palace. He moved the capital from Dhonburi on the west bank of the Chao Phya river to Krungthep on the east. The construction of Krungthep began on Sunday 21 April 1782 (B.E. 2325), the actual coronation being held on Monday 10 June 1782. Thus, he founded the dynasty and appointed a number of officials to various positions. He divided the administration of the provinces into external affairs, internal affairs and harbour administration. He intended to construct Krungthep on similar lines to Ayudhaya; that is why he constructed Wat Phrasriratanasasadaram or the Temple of the Emerald Buddha in the compound of the Royal Palace just like Wat Phra-sri-san-pech at Ayudhaya. He moved the Emerald Buddha from the old palace at the west bank of Chao Phya river and placed it in Wat Phrasriratanasasadaram in April 1784 (B.E. 2327). The year after his coronation, he ordered festivities to be held to celebrate the inauguration of the new capital and the Temple of the Emerald Buddha. It was then that he named the new capital "Khrung-thep-phramahaanakhon bovoratanakosin-mahinthara-jutha-mahaa-dilok-phob-noparad-raja ....". Ever since the capital has been known by this name, the country has enjoyed peace and prosperity. Moreover, King Rama I

parents and their offspring, teachers and their students, kings and their subjects, and the Lord Buddha and his disciples. These types of people are found but rarely. Parents support their children and their children are grateful to them in return. The same quid pro quo relationship applies equally to the other examples mentioned.

As a nation, Thailand has been helmed by monarchy since ancient times, as reflected by Buddhist saying, "Raja Mukham Manussanam", or "The king is the leader of all men"; and "Raja Patthamsassa Pannanam", or "The king is the symbol of the country". Furthermore, if the king is a Buddhist and performs only righteous deeds according to Buddhist Dhamma, and if he applies the principles of Dhamma when ruling the country, practises the Ten Royal Dhammas, and is also an example to his people, he is a "Bubhakaree" to his people. In this manner, Buddhist priests have named all our kings "the Great Virtuous Kings who are benevolent". The people who follow the example of their king in practising Dhamma are called "Kataññū katavedi" Generally speaking, they support each other and are bound together as in the saying of the Lord Buddha, "When the leader of a herd of cattle walks in a straight line, likewise will the herd go straight. Similarly, if the king follows the path of righteousness, his people will also dwell in righteousness". The Lord Buddha himself said that both kinds of people are found but rarely. This is because there are many leaders who do not practise Dhamma; in consequence the days of those communities and countries are numbered. In Thailand, however, both Ratanakosin and the Chakri dynasty have lasted for 200 years. This proves

DULLABHA

Now I am going to deliver a sermon on the theme of DULLABHA (difficult to find) to enhance Their Majesties' wisdom on the occasion of this merit-making ceremony dedicated to their ancestors, with which the celebrations of the Ratanakosin Bicentennial will be inaugurated.

On 8 April 1782 (B.E. 2325), two days after he had been invited to ascend to the throne of Thailand, King Rama I issued a decree establishing Bangkok as the new capital. Thus this April is the two hundredth anniversary of the Chakri dynasty, the Ratanakosin Bicentennial.

The endurance of Ratanakosin and the Chakri dynasty ensures the endurance of the Thai nation along with the Buddhist religion. This is due to a long line of monarchs belonging to the Chakri dynasty, beginning with King Rama I, or "Phra-Phudtha-jod-faa-chula-loog" as he was called in the reign of King Rama IV, which have reigned over the country, and in doing so have sown the seeds for much of its development and progress.

The Chakri Kings have, without exception, fulfilled the dual roles of "BUBHAKAREE"(benefactors), and "KATAÑÑŨ KATAVEDI" (one who appreciates the kindness done to him). Now, the Lord Buddha himself said that these two types of people are found but rarely. This is also attested to by the old Pali saying, 'Deva Me Bikkhave Puggals Dullabha Lokasamu". "BUBHAKAREE" is a person who supports others, whereas "KATAÑÑŨ KATAVEDI" is one who not only appreciates the kindness done to him but also one who repays his benefactor; for example,

your chosen task may be, thus giving rise to the kind of good works and progress that we would all wish for.

Translated by
Bang-Orn Savangvarorose and
Melvyn Sharman
Langnage Institute
Chulalongkorn University

The maintenance of a durable independence, and a long-lasting freedom is the most urgent task before us. Freedom depends not only upon wise, efficient, and virtuous government; it also depends upon the co-operation and support of each and every individual. This means that each individual must be keen to make positive contributions to his country as well as adhering to those moral principles demanded of him by his particular status. There are 4 moral principles in particular that everyone should study and adhere to. The first is : be true to oneself; that is : to behave in a proper manner and perform only those deeds that are beneficial and worthy of merit. Secondly, it is essential to know how to master one' own mind, to train the mind so that one behaves in a proper manner and performs only those deeds that are worthy of merit. Thirdly, one must exercise patience, refrain from evil acts and practise thrift, so that one will not be tempted to break any of one's moral principles. Fourthly, one must refrain from evil and deceit in all its forms, and, in addition, learn how to sacrifice petty personal gain for the larger benefit of the nation as a whole. If everyone tries to cultivates these four moral precepts, he will be playing his part in helping the country to enjoy peace and happiness. Thus, he will be in a position to help the country to develop, and by doing so bring about stability throughout the nation.

May the power of the Triple Gem and all things sacred in the Universe be with all of you, bless you, bring you happiness, keep you from harm and all manner of evil, and give you the strength of body and will, as well as the intelligence, to succeed in whatever

ROYAL ADDRESS OF HIS MAJESTY THE KING ON THE OCCASION OF THE GRAND ASSEMBLY FOR THE CEREMONY OF PAYING HOMAGE TO THE ROYAL ANCESTORS AT THE PRAMAINE GROUNDS ON MONDAY THE 5th OF APRIL B.E. 2525

It gives me enormous pleasure to see the way in which Thai people from all walks of life, acting in concert, have succeeded in making these Ratanakosin celebrations such a spectacular event. This in itself is highly significant in that it indicates that among Thai people loyalty to one's country runs deep and, in addition, shows that they are united in their efforts with regard to righteous and worthy endeavor. Indeed, it is by standing shoulder to shoulder in the service of their country that the Thais have managed,for the past 200 years, to maintain their independence. And I feel confident that Thailand will remain free forever.

The Prime Minister, speaking on behalf of Thai citizens everywhere, has noted the profound debt of gratitude they feel towards the great Kings of the past. He has also stated that it is their express intent to honor King Rama I by bestowing upon him the title of "The Great", as a token of their respect. All this clearly proves that the Thai people have faith in the power of universal virtue and that they themselves desire to lead exemplary lives.

DULLABHA

Translated by

Bang~Orn Savangvarorose

1 January 1986

DULLABHA

Translated by

Bang~Orn Savangvarorose

1 January 1986